

DUBRAVKA BAT.FN-T.ETUNĆ

Arheološki muzej Zagreb

PREHISTORIJSKI NALAZI S GRADINE KIRINGRAD

UDK 903.3 (497.13)

Izvorni znanstveni rad

U radu je obrađen izbor nalaza s gradine Kiringrad, koji su darovani Muzeju ili kupljeni u nekoliko navrata od više sakupljača. Kako je grada isključivo iz slučajnih nalaza ili ne-stručno vodenih iskopavanja pa je stoga bez dokumentacije, tipološkom se analizom pokušalo utvrditi u kojim je sve prehistorijskim razdobljima gradina bila nastanjena, a isto tako, koliko je to raspoloživi fundus dopuštao, nastojalo se ukazati na veze sa susjednim područjima - jugoistočnoalpskim, zapadnobalkanskim i panonskim.

Gradina Kiringrad (si. 1) locirana je između rječica Velike i Male Trepče, na sjevernom rubu sela Donji Kirin. To je izdvojeni brijeg (kota 195) koji dominira tim područjem. Oko gradine prostiru se obradive njive, pašnjaci i manji šumarci (Lugovi i Crne bare). Brijeg imade oblik stošca na vrhu kojeg je manja zaravan, znatno ogoljena s vidljivim tragovima krajiškog čardaka i jamama, odnosno grobnim rakama izdubenim u kamenu pješčenjaku, iz kojih su prije tridesetak godina izvađene kosti, a od grobnih nalaza svega nekoliko primjeraka rimskog novca. Padine brijega su dosta strme sve do podnožja, osim na jugoistočnoj strani, na kojoj je padina malo blaža, a na nju se naslanja prostrani plato na koji se dolazi blagim prevojem preko manjeg uzvišenja (Malo brdo ili Ogradak). Na platou je još prije sedam godina obrađivana zemlja, (danas je cijela gradina obrasla šikarjem, a zemlja se ne obrađuje), i tada su nalaženi ulomci keramike, pa je po svemu sudeći na tom mjestu bilo naselje, dok je visoki i relativno mali plato na vrhu služio kao refugij. U podnožju uzvišenja Malo brdo ili Ogradak na njivama (Zemlje pod gradom) nađeni su također ulomci keramike, dok na samom uzvišenju zasad nisu otkriveni površinski nalazi.

Mnogobrojni nalazi s ovog lokaliteta - prehistorijski antički ili srednjovjekovni - koje čuva Arheološki muzej u Zagrebu, nabavljeni su u nekoliko navrata kupnjom ili su darovani Muzeju od više sakupljača¹. Na sličan način pribavljen je i manji broj predmeta koji se nalaze u Gradskom muzeju u Karlovcu², dok je znatan dio po privatnim zbirkama u koje nažalost nemamo uvida. O okolnostima nalaza ne postoje gotovo nikakvi podaci, a najčešće raspolažemo, uz naznaku

¹ Osim V. Dukića, čijim je posredstvom nabavljeno najviše nalaza, treba spomenuti i Đ. Niševića, M. Kajganića, Đ. Szaba i M. Bratinski koji su također prikupljali materijal s ovog lokaliteta.

² Najljepše zahvaljujem kolegi L. Čučkoviću iz Gradskog muzeja u Karlovcu za uvid u nalaze iz Kiringrada i Turske kose.

lokaliteta, imenima darovatelja ili prodavača te godinom prispjeća nalaza u muzej. Tako prikupljena građa ne pruža nam velike mogućnosti za precizniju interpretaciju, no unatoč nedostacima zaslužuje pažnju, ponajprije stoga što je jedan dio prethistorijske građe s ovog lokaliteta u nekoliko navrata korišten u arheološkoj literaturi, dok je znatno veći dio ostao do danas neobjavljen. Tako, primjerice, S. Dimitrijević uvrštava Kiringrad u značajne lokalitete lasinjske kulture³, dok K. Vinski-Gasparini daje manji izbor keramičkih nalaza u sintezi o kulturi polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj⁴, a pojedini autori u okvirima svojih radova koriste tek pokoji nalaz s ovog lokaliteta⁵. I ovom prilikom zbog ograničenosti prostora nismo u mogućnosti objaviti katalog kiringradskih nalaza, već dajemo izbor građe uzimajući pritom u obzir sve oblike i ornamentiku posuda koje se javljaju na ovom lokalitetu. Ne reproduciramo već ranije objavljenu građu, izuzev antropomorfne plastike, i to stoga što se na pojedinim reprodukcijama ne uočavaju detalji, a neke su publikacije u kojima su idoli objavljeni teže dostupne⁶.

Treba istaći da su nalazi — kako prethistorijski, tako i antički ili srednjovjekovni — signirani pod Kiringrad, što upućuje da su s istog položaja, odnosno da su s gradine, što je malo vjerojatno premda nije posve nemoguće. Ukoliko su ti podaci točni, gradina bi bila kontinuirano korištena od eneolita bez većih lakuna do 16. odnosno 17. stoljeća, kad je na njoj sagrađen krajiški čardak⁷. Da li je to uistinu pravi kronološki slijed života na gradini, ili su nalazi prikupljeni s više položaja u Kirinu (Gornji i Donji Kirin) i bližoj okolini — moguće je utvrditi jedino arheološkim iskopavanjima. Jedan dio prethistorijske građe je svakako s gradine, no za neke nalaze koji su inače karakterističan inventar nekropola, posebice nakit kao i dijelovi nošnje, to nije uobičajeno, stoga su vjerojatno prikupljeni na nekom položaju oko gradine ili u njezinoj neposrednoj blizini.

Najbrojniju skupinu kiringradskih nalaza sačinjava keramika manje-više fragmentirana, što u znatnoj mjeri otežava određivanje oblika i ornamentike posuda. U? keramičke nalaze prikupljen je i znatan broj antropomorfne plastike, zatim različiti pršljenci kao i piramidalni utezi, životinjske kosti⁸, odnosno jednostavne alatke, ponajviše šila izrađena od jelenjih rogova. Manji dio nalaza su ulomci maza, odnosno lijepa često ornamentiranog, te dijelovi peći, a što se tiče metalne građe, prikupljeno je ponešto nakita i oružja. Zamjetljivo je da među brojnim keramičkim

³ S. Dimitrijević, Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji, *Opuscula archaeologica*, V/1961, 30 sqq., T. XIV:98-100; XV:101-113; XVI:114-122; XVII:123-129. — S. Dimitrijević, Idoloplastika u lasinjskoj kulturi, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*, XIII/1976, T. 11:2-4. S. Dimitrijević, Lasinjska kultura, *Praistorija jugoslavenskih zemalja III, Eneolit*, 1979, 137 sqq.

⁴ K. Vinski-Gasparini, Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, *Monografije Fil.fak. u Zadru*, 1/1973, 15, 66 sq., 133, 181, T. 22:13-15.

⁵ M. Šeper, Prapoviestne glinene figure, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n.s. XXIV-XXV/1943-1944, 21 sq., T. IX:83 a,b,c, 85 a,b; X:86 a,b, 87 a,b, 89 a,b. — K. Vinski-Gasparini, Neke pojave kontinuiteta s područja arheologije u našim krajevima, *Peristil*, 1/1954, fig. 3. — S. Ercegović, Istraživanje u Gackom polju i rasprostranjenost starohrvatskih naušnica izvan Dalmatinske Hrvatske, *Starohrvatska prosvjeta*, III ser. 7/1960, 250, T. IX:44. — A. Horvat, O spomenicima kulture s područja oko Petrove gore do 20. stoljeća, *Simpozij o Pertovoj gori* (Topusko 10-13. studenog 1969), JAZU,

Zagreb 1972, 236 sq., fig. 2,4,7. — Š. Batović, Odnos jadranskog primorja prema području jugoistočnih Alpa u neolitu i eneolitu, *Arheološki vestnik*, XXIV/1973 (1975), 95, T. 20:1,4,6; 21:1,5-7. — D. Balen-Letunić, Prethistorijske minijature posude-igračke iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XV/1982, 76 sq., T. 2:7-9,13; 8:2. — T. Težak-Gregl, Neolitička i eneolitička antropomorfna plastika iz fundusa Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XVI-XVII/1983-1984, 26 sqq., 41, T. 8:4-6. — I. Mirnik, nalazi starog novca s karlovačkog područja, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 10/1985 (1986), 109.

⁶ M. Šeper, o. c. (nota 5), navedeni broj Vjesnika nije u cijelosti tiskan, naime otisnut je samo Šeperov rad, i to u vrlo maloj nakladi, stoga je teže dostupan.

⁷ M. Kruhek — Z. Horvat, Utvrde banske krajine od Karlovca do Siska, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 10/1985 (1986), 169 sq., fig. 9.

⁸ Prikupljene su kosti slijedećih životinja; jelena, srne, ovce, svinje i goveda. Na determinaciji kostiju zahvalnost dugujem kolegi M. Jurišiću iz Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu.

materijalom gotovo i nema neukrašenih primjeraka, bilo da je riječ o ulomcima posuda veoma grube, prelazne ili izrazito fine fakture. Teško je povjerovati da je to prava slika keramičkog inventara ovog lokaliteta, već se nameće misao da su sakupljači sabrali samo ukrašene primjerke, dok na neukrašene, ukoliko to nisu veći ulomci ili gotovo cijele posude, nisu svraćali pozornost.

Većina keramičkih oblika tipološko-kronološkim odlikama pripada razdoblju kasnog brončanog i starijeg željeznog doba, odnosno znatni dio njegovu mlađem horizontu, dok manji broj nalaza treba opredijeliti u mlađe željezno doba. Za veliki dio građe zastupljene na ovom lokalitetu dobre paralele nalazimo na kordunsko-banijskim naseljima, no potrebno je istaći da nam taj materijal i nije od velike pomoći budući je većinom prikupljen, pa je stoga kao i kiringradski bez stratigrafskih podataka. S ovog područja - izuzmemo li istraživanja na gradini Turska kosa u Velikoj Vranovini kod Topuskog⁹, koja su još uvijek u toku, zatim manji sondažni zahvat na gradini Belaj¹⁰ južno od Karlovca ili na gradini Trsište u Trošmariji¹¹ kod Ogulina, kao i Osječenići¹² u Goričkoj kod Dvora na Uni - nema istraživanih naselja. U iznalaženju analogija za naš materijal upućeni smo, osim na nalaze iz navedenih lokaliteta, uglavnom na građu iz naselja i nekropola sjeverne Hrvatske, sjeverne i sjeverozapadne Bosne kao i jugoistočnoalpskog prostora.

Što se tiče oblika posuda, zapaža se znatan broj zdjela uvučenog oboda, glatkog neukrašenog (T. 4:5) ili ukrašenog širokim kosim kanelurama (T. 1:1,2) bez ili s horizontalno postavljenom drškicom na ramenu zdjele, zatim plitkim kosim (T. 1:3) kao i vertikalnim gustim kanelurama koje obrubljuju otvor zdjele ili su grupirane u metope. Isto tako zdjele ovog tipa vrlo su često ukrašavane troprutim cik-cak motivom (T. 1:5), zatim linijama (T. 2:5; 4:2) ili trokutima (T. 2:3) izvedenim pseudovrpčastom tehnikom kao i motivom urezanih girlanda (T. 3:2) i valovnica. Zdjele uvučenog oboda općenita su pojava u kulturi polja sa žarama i standardni su inventar kako naselja, tako i nekropola. Za zdjele oboda ukrašenog širokim kosim kanelurama analogije nalazimo u naseljima¹³ kao i u grobovima, najčešće uz metalni inventar, koji ih pretežno datira u Ha A1 stupanj¹⁴. Ostali navedeni primjerci zdjela uvučenog oboda s ovog lokaliteta pripadaju mlađim tipovima poznatim na širokom prostoru od srednjeg Podunavlja do jugoistočnih Alpa, kroz cijeli Ha B horizont, a neznatno modificirane mogu se kontinuirano pratiti i mimo navedenih vremenskih okvira. Naši su primjerci zdjela oblikom i detaljima vrlo slični zdjelama iz prostorno bliskih nekropola u Krupačama¹⁵, Trešćerovcu¹⁶, Ozlju¹⁷, kao i primjercima iz brojnih naselja tog raz-

⁹ Nalazi s Turske kose zasad nisu objavljeni, osim nekoliko primjeraka reproduciranih u katalogu izložbe, cf., L. Čučković, *Prethistorijska gradina Turska kosa*, Katalog izložbe, Karlovac 1983, 3 sqq. - L. Čučković, *Arheološka topografija karlovačke regije*, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 10/1985 (1986), 12 sq., fig. 4:1-4.

¹⁰ N. Majnarić-Pandžić, *Prilog poznavanju kasnog brončanog i starijeg željeznog doba na Kordunu i Baniji*, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 10/1985 (1986), 29 sqq.

¹¹ D. Balen-Letunić, *Istraživanje gradine Trsište u Trošmariji*, *Obavijesti HAD-a*, XVHI/1986, 1, 21.

¹² A. Durman, *Gorička-Osječenica*, *Dvor na Uni*, *Arheološki pregled*, 26/1985 (1986), 15, karta nalazišta istraživanih u 1985 godini, br. 48, nalazi nisu objavljeni.

¹³ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 21:9. - Z.

Homen, *Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima*, *Muzejski vjesnik* (Varaždin), 5/1982, 18 sqq., T. 1:1. - A. Benac, *Slavonska i ilirska kultura na prethistorijskoj gradini Zecovi kod Prijedora*, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XIV/1959, 40 sqq., T. XVI:6,7; XVIII:6,7.

¹⁴ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 25:5-9. - F. Starč, *Dobova*, *Posavski muzej Brezice*, knj. 2/1975, T. 15:1; 40:1; 52:1.

¹⁵ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4) T. 100:3.

¹⁶ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 101:8,9,12,14.

¹⁷ D. Balen-Letunić, *Grobovi kasnog brončanog i starijeg željeznog doba iz okolice Karlovca*, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XIV/1981, T. 1:2,7; 2:3,6,11; 3:4.

doblja u Hrvatskoj; gradina Belaj¹⁸, Turska kosa¹⁹, Osječenica²⁰, Krč²¹, Kameni vrh²², ili Marić-gradina²³. Uz zdjele vrlo čest keramički oblik zastupljen na ovom lokalitetu su i posude s prema van razgrnutim obodom, često s nutarnje strane horizontalno facetiranim (T. 1:4,7), a koje nerijetko imaju na ramenu malu dršku ili su ukrašene plastičnim trakama. Također su zastupljene i posude poluloptastog trbuha i blago prema van izvijenog oboda, kojima su trbusi - kako primjericima većih dimenzija grube fakture, tako i primjericima manjih dimenzija i znatno finije fakture - ukrašeni plastičnim horizontalnim (T. 1:6) kao i valovitim trakama prelomljenim pritiskom prsta ili štapčića. Što se tiče ukrasa, korišten je također i urezani motiv trokuta, snopovi linija (T. 4:3) ili - znatno češće - motiv višestrukih girlanda izvedenih urezivanjem (T. 3:4) ili pseudovrpčastom tehnikom kao na truhu posudice (T. 2:7) čiji oblik ne možemo rekonstruirati. Ornamentika izvedena pseudovrpčastom tehnikom vrlo je često korištena na posudama ovog lokaliteta posebice na zdjelama, posudicama poluloptastog trbuha ili šalicama koje se mahom - oblikom ili ornamentikom - uklapaju u dobro poznatu keramografiju kasnog brončanog doba. Za njih paralele nalazimo na lokalitetima sjeverne Hrvatske²⁴, sjeverne i sjeverozapadne Bosne²⁵ i Slovenije²⁶. Motiv koji, međutim, treba izdvojiti, a koji je na ovom lokalitetu relativno brojno korišten jest višepruta valovnica. Izuzmemo li Kiringrad i Belaj²⁷ gdje je ona često upotrebljavana, na području sjeverne Hrvatske kao i Slovenije nalazimo je sporadično²⁸. Brojne analogije za ovaj motiv, međutim, nalazimo u Podunavlju na keramici bosutske grupe (horizont Bosut lila, po P. Medoviću)²⁹, gdje valovnicu uz girlande treba uvrstiti među vodeće dekorativne elemente. Za razliku od navedenih, valovnica na kiringradskim i belajskim posudama izdvaja se ponajprije znatno preciznijom izvedbom, odnosno valovite linije teku ravnomjerno i ujednačeno, a k tome gotovo redovito su u kombinaciji s drugim motivima izvedenim u različitim tehnikama. Najčešće je razdvojena plastičnim rebrima, kaneliranim linijama (T. 3:6) ili je nadopunjena vrlo sličnim motivom (T. 3:3), kakav primjerice nalazimo na posudama iz slojeva kasnog brončanog doba naselja Pod kod Bugojna³⁰, ili Varvare na izvoru Rame³¹. Zanimljiva je svakako i nadopuna valovnice s trokutima produženog vrha (T. 3:5) koje kao motiv nalazimo ne samo na keramičkim posudama već znatno

¹⁸ N. Majnarić-Pandžić, o. c., (nota 10), fig. 3:1-3; 5:2,3.

¹⁹ L. Čučković, o. c., (nota 9 - Katalog izložbe), fig. 15, ostali nalazi nisu objavljeni.

²⁰ A. Durman, o. c., (nota 12), 15, manji broj nalaza iz ovog lokaliteta čuva Arheološki muzej u Zagrebu, koji zasad nisu objavljeni.

²¹ D. Balen-Letunić, Probno istraživanje gradine u Orešju Donjem, *Obavijesti HAD-a*, XVI/1984, 3, 38 sq., nalazi nisu objavljeni.

²² M. Šimek, Kameni Vrh, *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, 7/1985, T. 1:6.

²³ D. Iveković, Marica gradina, Mikleuška - višeslojno praistorijsko naselje, *Arheološki pregled*, 7/1965, 52 sqq.

²⁴ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 100:2,5. - R. Drechsler-Bižić, Nekropola brončanog doba u pećini Bezdanjači kod Vrhovina, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XII-XIII/1979-80, T. X:9; XXXV:2. - N. Manjarić-Pandžić, o. c., (nota 10), fig. 4:2; 6:1-3; 7:2. - R. Drechsler-Bižić, Naseobinski objekti na nekim gradinama u Lici, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XIX/1986, T. 8:3,5; 9:1,2,11,12; 14:6,15.

²⁵ Z. Marić, Donja Dolina, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XIX/1964, T. 11:1,2,9,10-12, 14-19. - Z. Marić, Vis kod Dervente naselje kasnog bronzanog

doba, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XV-XVI/1960-1961, T. 1:3; 11:3,10,11. - B. Čović, Gradinsko naselje na Kekića glavici, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XVII/1962, T. 11:9,13,15; 111:1,2. - A. Benac, o. c., (nota 13), T. XVIII:4,5; XIX:1-3; XX:3. - V. Radimsky, Gradina Cungar kod Cazina, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, VI/1894, T. VII:98,99; VIII:101,103. - V. Radimsky, Prehistorička sojenica kod Ripča u Bosni, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, VII/1895, T. XXXIV:262,270,272.

²⁶ H. Müller-Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, *Röm.-Germ. Forschungen*, 22/1959, T. 108:J1; 110:E4; 120:11; 121:16.

²⁷ N. Majnarić-Pandžić, o. c., (nota 10) fig. 7:1.

²⁸ H. Müller-Karpe, o. c., (nota 26), T. 109:C5; 114:F1, K2; 123:4. - S. Pahić, Pobrežje, *Katalogi in monografije*, 6/1972, T. 9:1; 12:4; 14:4; 19:6; 31:2; 34:12.

²⁹ P. Medović, Naselja starijeg gvozdenog doba u jugoslavenskom Podunavlju, *Dissertationes et Monographiae*, XXII/1978, T. XXXV:1-6; XXXVI:1-4. - D. Popović, Keramika starijeg gvozdenog doba u Sremsu, *Fontes archaeologiae Iugoslaviae*, IV/1981, T. XXXIX:1-20.

³⁰ B. Čović, Uvod u stratigrafiju i hronologiju praistorijskih gradina u Bosni, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XX/1965, T. V:14.

³¹ B. Čović, o. c., (nota 30), T. XII:5,8.

Slika 1

češće na metalnim ukrasnim predmetima karakterističnim pretežno za Ha B2 i Ha B3 stupanj. Tako je trokutima produženog vrha ukrašen i raskucani luk fibule tipa Prozor³², kao i rubovi većih okruglih brončanih ploča nađenih npr. u grobu 121 i 170 iz Kompolja³³ kao i u grobovima tumula na Glasincu³⁴ ili pak na ploči pektorala iz ostave Krehin Gradac³⁵. Među keramičkim oblicima znatno su zastupljene posude i šalice s drškama. Uglavnom su nalažene trakaste drške koje su spajale trbuh s vratom ili su nadvisivale obod šalice, kakve poznajemo sa širokog geografskog prostora, a koje su upotrebljavane u cijelom kasnom brončanom dobu³⁶. Rjeđe su zastupljene trakaste drške (T. 2:4) vertikalno kanelirane, karakteristične za kraj Br D i početak Ha A stupnja³⁷. Svega jednim primjerkom zastupljene su četvrtaste drške (T.2:1) kakve nalazimo na Turskoj kosi³⁸, a znatno brojnije nalažene su na području Like³⁹, kao i na lokalitetima u Bosni⁴⁰, pretežno s materijalom Ha B horizonta. Šalice ornamentirane sa tri horizontalne linije (T. 2:8) oblikom je

³² R. Drechsler-Bižić, Japodske dvodelne fibule tipa Prozor, *Arheološki radovi i rasprave*, 11/1982, fig. 1.

³³ Brunšmidova iskopavanja 1903-1905 godine, nalazi nisu objavljeni.

³⁴ A. Benac - B. Čović, *Glasinac I*, 1956, 33sq., T. XXXV: 1; XXXVII: 3; XL: 1. - B. Čović, Glasnička kulturna grupa, Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Bronzno doba, 1983, 413 sqq., za ukras na keramici cf., Prelazna zona, 390, fig. 27:11.

³⁵ M. Miich, Der Bronzeschatz von Krehin-Gradac in der Hercegovina, *Mitteilungen K. K. Central-Commission*, XIV/1888, 7 sqq., fig. 4. - M. Much, *Kunsthistorischer Atlas*, K. K. Central-Commission, Wien 1889, T. XXXVII:6. - Š. Ljubić, Iz Krehina Graca blizu Mostara, *Popis arheološkog odjela Nar. zem. muzeja u Zagrebu*, I, 1, 1889, 98 sqq.

³⁶ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 8:3,5,7,10; 24:4; 122:10,11.

³⁷ R. Drechsler-Bižić, o. c., (nota 24-Bezdanjača), XXIX:8;XXX:3.

³⁸ L. Čučković, o.c., (nota 9 - Katalog izložbe), fig. 9.

³⁹ R. Drechsler-Bižić, Cerovačka Donja spilja, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. IV/1970, T. 111:2-4. - R. Drechsler-Bižić, Zaštitna iskopavanja pećine Golubinjače kod Kosinja, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. IV/1970, T. 111:6. - R. Drechsler-Bižić, Brončano doba u pećinama Like, *Deveti jugoslavenski speleološki kongres*, Karlovac 17-20. X, Zagreb 1984, T. 11:2.

⁴⁰ B. Čović, o. c., (nota 25), T. 1:2,3. - M. Kosorić, Praistorijsko naselje Gradina u Sovićima kod Šekovića, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. 38/1983, T. VII:4,5; IX:2; X:2,3.

slična neukrašenim primjercima iz nekropola Velika Gorica i Krupače⁴¹, datiranim u Ha BI i Ha B2 stupanj. Među drške treba uvrstiti i znatan broj plastično izvedenih ukrasa koji su mogli imati i funkciju drške. Ponajprije tu treba ubrojiti veća lingulasta izbočenja, buklike različitih oblika i veličina po rubovima dekorirane utiskom prsta ili štapića, izbočine četvrtastog oblika različitih dimenzija kao i ukras nalik sidru (T. 4:6), kakve mahom poznajemo iz naselja susjednih područja⁴².

Kvantitativno najzastupljenija je keramika bogato ornamentirana motivom urezanih snopova linija, šrafiranim trokutima često u kombinaciji s kukastom spiralom, girlandama, koji je gotovo redovito nadopunjen točkicama, trokutićima, zarezima ili udubljenjima izvedenim ubadanjem ili utiskivanjem pomoću štapića zašiljenog ili tupog vrha. Osim relativno malog broja primjeraka kojima se može odrediti oblik, velik dio ovako ornamentirane keramike fragmentiran je nažalost u tolikoj mjeri da je nemoguće rekonstruirati ne samo oblik već i ornamentiku posuda, što znatno otežava precizniju determinaciju pa time ujedno i dataciju. Kako ornamentika ovih posuda neobično podsjeća na ukrase lasinjske kulture, jedan dio ove građe bio je već ranije objavljen, i upravo zbog navedenih sličnosti pripisan je toj eneolitskoj kulturi⁴³. Od keramike lasinjske kulture kiringradska se razlikuje prije svega fakturom, bilo da je riječ o ornamentiranim primjercima veoma debelih stijenki (T. 12:3,4,5,7) tanjih (T. 5:1-9)⁴⁴ ili posve tankih, često glačanih do visokog sjaja⁴⁵. Zahvaljujući istraživanjima na gradini Turska kosa kod Topuskog, prilikom kojih je nađen i znatan broj sličnih kao i identično ornamentiranih posuda, moći ćemo donekle i kiringradske nalaze svrstati u vremenske okvire. Naime ovako ornamentirana keramika na Turskoj kosi nalažena je s građom karakterističnom za mlađe stupnjeve kasnog brončanog doba, a isto tako kontinuirano se nalazila i u slojevima starijeg željeznog doba⁴⁶. Kako su to pokazali nalazi iz tog lokaliteta, koji je geografski veoma blizu Kiringradu, ukras šrafiranih trokuta i snopovi linija ne podliježu većim stilskim promjenama, te se kao dekorativni element zadržavaju kroz veoma dugi vremenski period. Za većinu kiringradske keramike paralele nalazimo isključivo na Turskoj kosi, kao npr. za posude (T. 5:2,4,5,7)⁴⁷ kao i za primjerke koje je objavio S. Dimitrijević⁴⁸, zatim za šalice ukrašene snopovima linija ili šrafiranim trokutima (T. 5:1,3) kombiniranim često s kukastom spiralom⁴⁹. Van ovog lokaliteta stanovite sličnosti u ornamentici nalazimo i među keramičkim primjercima iz Donje Doline⁵⁰, naselja Pod kod Bugojna (Pod C)⁵¹, Pošte kod Maribora i n?pose Brinjeve gore⁵², no međutim oni više asociraju na keramiku ove vrste nego što bismo ih

⁴¹ K. Vinski-Gasparini, o. c., (nota 4), T. 105:7; 100:7.

⁴² R. Drechsler-Bižić, o. c., (nota 24-Nasebinski objekti), T. 7:5; 9:4; 11:9. - Z. Marić, o. c., (nota 22-Vis), T. IV:9a; V:10a.

⁴³ S. Dimitrijević, o. c., (nota 3-Problem neolita i eneolita), T. XIV:98-100; XV:101-113; XVI:114-122; XVII:123-129. - Š. Batović, o. c., (nota 5), T. 20:1,4,6; 21:1,5-7.

⁴⁴ S. Dimitrijević, o. c., (nota 3-Problem neolita i eneolita), T. XIV:98-100; XV:101-109, 112; XVI:114-120; XVII:123,124,126,127.

⁴⁵ S. Dimitrijević, o. c., (nota 3-Problem neolita i eneolita), T. XV:110,111,113.

⁴⁶ U ovom broju *Vjesnika* trebao je biti tiskan i rad kolege L. Čučkovića o nalazima iz Turske kose, što bi znatno olakšalo praćenje kiringradske građe. Istraživanja ovog lokaliteta vršena su i ove godine, stoga objavu nalaza očekujemo u ječnom od idućih *Vjesnika*.

⁴⁷ L. Čučković, o. c., (nota 9-Katalog izložbe), fig. 12,13,16,18.

⁴⁸ Vidi notu 44.

⁴⁹ S. Dimitrijević, o. c., (nota 3-Problem neolita i eneolita), T. XIV:100; XVI:119; XVII:125. - Na Turskoj kosi nalazimo paralele za cjelokupnu ornamentiku posuda ovog tipa, osim za motiv girlandi (vidi notu 45), koja se na ovom lokalitetu pojavljuje u gotovo zanemarujućem broju. Razlike postoje i u motivu kukaste spirale koja se na posudama iz Turske kose nalazi također u kombinaciji sa šrafiranim trokutima, ali je izdvojena, dok je na kiringradskim posudama spirala uklopljena u motiv trokuta.

⁵⁰ Č. Truhelka, Prehistorička sojenica u koritu Save kod Donje Doline, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XIII/1901, T. XVII:7,9.

⁵¹ B. Čović, o. c., (nota 30), T. XIV:7,8.

⁵² Zahvaljujem kolegici B. Teržan na usmenim podacima. Rad u kojem su obrađeni i nalazi iz ovog lokaliteta je u tisku. - S. Pahić, Brinjeva gora 1953, *Arheološki vestnik*, XXXII/1981, prilog 3 (okras). - D. Oman, Brinjeva gora — 1953 (Obdelava prazgodovinske keramike), *Arheološki vestnik*, XXXII, 1981, T. 3:13,16,18,19; 15:9; 60:5,6,8.

mogli smatrati direktnim analogijama. Na Turskoj kosi paralele nalazimo također i za cilindrične posude (T. 12:6) debelih stijenki ukrašenih plastičnim rebrima". Jedan primjerak ovakve posude nađen je i u kući 5 na gradini Veliki i mali Vital u Prozoru, zajedno s keramikom Ha C2 stupnja, koju kao osamljen nalaz treba smatrati importom na područje Like⁵⁴. Za tipove posuda karakterističnih za mlađi horizont starijeg željeznog doba, posebice za primjerke crne boje veoma tankih stijenki često poliranih do visokog sjaja, osebujne ornamentike, analogije nalazimo — kako prema obliku, tako i prema detaljima — na širem prostoru. Riječ je pretežno o posudama ili šalicama trbuha ukrašenih plitko urezanim trokutima popraćenih ubodima (T. 6:2), plastičnim okruglim ispupčenjima (T. 6:8) vertikalnim i kosim plastičnim naborima (T. 6:3,5,6) s drškama, kako nas na to upućuju sačuvani primjerci iz drugih lokaliteta, raščlanjenim sa po dva mala roščića pri vrhu drške (T. 7:6), slabije ili jače naglašenim dugmetastim zadebljanjima (T. 7:3,5) ili — što je češće — stiliziranim životinjskim glavicama (T. 7:1,2,4). Pri dnu drške vrlo često, naši primjerci redovito, imaju veće lingulasto zadebljanje, a isto zadebljanje nalazimo također i kod širokih trakastih drški (T. 7:7; 8:1,4,6), kakvih je na Kiringradu nađen znatan broj, ali nam nije poznato kojem su tipu šalice pripadali. Analogije za naše primjerke nalazimo prije svega na brojnim lokalitetima Dolenjske⁵⁵, sjeverne Hrvatske⁵⁶ sjeverne i sjeverozapadne Bosne⁵⁷, a s kordunsko-banijske regije ovu vrstu keramičkih posuda poznamo s lokaliteta Klinac⁵⁸, Pogorelac, Božici (Gornji Budački) kao i Turske kose⁵⁹, kojima je većina kiringradskih primjeraka oblikom i kvalitetom najbližija. Izuzetna sličnost pojedinih posuda nađenih u naseljima ili nekropolama sjeverozapadne Bosne⁶⁰ s primjercima iz Dolenjske, apostrofira mišljenja autora o importu keramike ove vrste iz dolenskih radionica, što bi se moglo pretpostaviti također i za pojedine vrlo kvalitetno izrađene kiringradске primjerke. Ova nadasve kvalitetna keramika osebujne dekoracije, specifična za dolenska radionička središta, privlačna je roba kojom se moglo trgovati, a k tome bila je i poticajem keramičarima koji su je nastojali više ili manje uspješno imitirati.

Antropomorfne figurine⁶¹ posebna su grupa nalaza s ovog lokaliteta. Uglavnom su rađene u punoj plastici, stoga su mogle stajati zasebno, a izuzetak je antropomorfna aplika, koja je ranije bila priljubljena na podlogu, najvjerojatnije stijenku posude. Najjednostavnije modelirane statue imaju valjkasto oblikovano tijelo s udovima u obliku patrljaka (T. 9:2), a glava, ukoliko je sačuvana, izrasta iz valjkastog tijela (T. 9:9), i bez jasno je naznačenih detalja, osim ponekad nosa i oči. Na tijelu figurina urezan je znak križa ili plastični naljepci kojima se vjerojatno želilo naznačiti nakit ili možda odjeću. Osim valjkastih, krajnje stiliziranih figurica uočavaju se i primjerci izrađeni s više detalja. Čini nam se da je posebna pažnja posvećena udovima, osobito rukama figurina, koje su isto tako u vidu koničnih patrljaka spuštenih niz tijelo (T. 9:4,6), lučno savijenih prema dolje (T. 9:5) ili podignutih uvis (T. 9:8) nalik adorantu. Slično kao i ruke, noge su također u vidu razdvojenih ili lučno povijenih patrljaka. Na stiliziranoj glavi figurina ove vrste razabira se

⁵³ L. Čučković, o. c., (nota 9-Katalog izložbe), fig. 17.

⁵⁴ R. Drechsler-Bižić, o. c., (nota 24-Nasebinski objekti), 116, T. 13:6.

⁵⁵ J. Dular, Halštatska keramika v Sloveniji, *Dela SA-ZU* 23, 1982, 85, 142-144, T. 22:197-201; 23:203-208; 24:226-232; 25:236-243.

⁵⁶ K. Vinski-Gasparini, Grupa Martijanec-Kaptol, Praistorija jugoslavenskih zemalja V, Željezno doba, Sarajevo 1987, fig. 13:15. - V. Vejvoda-I. Mirnik, Halštatski kneževski grobovi iz Kaptola kod Slavonske Požege, *Arheološki vestnik*, XXIV/1973 (1975), T. 4:13.

⁵⁷ Z. Marić, o. c., (nota 25-Donja Dolina), T. XII:8,10j XVI:4; XIX:1. - F. Fila, Nekropola ravnih grobova kod Sanskog Mosta, *Glasnik Zemlajskog muze-*

ja Bosne i Hercegovine, VIII/1896, fig. 22,59,62,68, 80, 101. - B. Čović, o. c., (nota 30), T. 11:9,10. - B. Čović, Ilirska nekropola u Čarakovu, *Glasnik Zemlajskog muzeja u Sarajevu*, n.s. XI/1956, T. IV:6,7.

⁵⁸ N. Majnarić-Pandžić, o. c., (nota 10), fig. 10:1,2; 11:1,2.

⁵⁹ Nalazi iz ovih lokaliteta nisu objavljeni.

⁶⁰ J. Dular, o. c., (nota 55), 143 sq., fig. 27:11,12. - N. Majnarić-Pandžić, o. c., (nota 10), 35.

⁶¹ Tri figurine (T. 10:4,5,8) već su ranije u više navrata objavljene i pripisane su idolooplastici lasinjske kulture (vidi notu 3 - Problem neolita i eneolita; Idolooplastika i notu 5-T. Težak-Gregl).

uši i nos naznačeni izbočinama, a oči ubodima, dok su dijelovi nošnje i nakit naznačeni plastičnim trakama. Sve ove figurine su bez naznake spola, osim jedne (T. 9:7) koja ima naznačene grudi, a oblikom se i izradom znatno razlikuje od ostalih figurina. Naime, figurina je odjevena i cijeli njen lik podređen je odjeći. Razabire se košulja koja seže do gležnjeva, a iz dugačkih proširenih rukava izviruju ruke u obliku patrljaka. Ovalni izrez oko vrata, rubovi rukava, dio preko »pasa« i nogu figurine ukrašeni su širokim, koso zarezanim plastičnim trakama. Teško je zaključiti da li se trakama želio prikazati metalni nakit - ogrlica, narukvice, pojas i nanogavice - ili su na taj način prikazani vezeni ili tkani ukrasi na nošnji. Ovalne i okrugle naljepke oko vrata i na grudima figurine s više bi sigurnosti mogli pripisati nakitu od metala. I kod antropomorfne aplike (T. 9:1) odjeća je također naglašena bogatim naborima ispod male ovalne glave na kojoj nema detalja. Ruke su figurine uzdignute, dok su noge skupljene. Krajevi ruku i nogu nazubljeni su, čime se vjerojatno želilo naznačiti prste. Oko pasa figurine ističe se veća četvrtasta izbočina, koju bi vjerojatno također trebalo tumačiti kao dio nošnje. Za naše statuete dobre paralele nalazimo također na lokalitetu Turska kosa, osim za antropomorfnu apliku za koju nemamo direktnih analogija. Sretna je naime okolnost što je prilikom istraživanja ovog lokaliteta nađeno stotinjak statueti više ili manje sličih našim primjercima, a nađene su van stambenih objekata, pretežno s keramikom karakterističnom za starije željezno doba⁶². Dva primjerka slično modeliranih statueta nađeno je i u kasnohalštatskom naselju na Pogorelcu u Sisku⁶³, lociranom na visokoj obali Kupe. Ovim figurinama treba pridružiti i primjerak nađen na Marić-gradini⁶⁴, koji je također veoma stiliziranog valjkastog tijela s rukama u vidu patrljaka i veoma naglašenog muškog spolovila, koju također prema raspoloživom materijalu treba datirati potkraj kasnog brončanog ili u razdoblje starijeg željeznog doba. Neki autori figurine ove vrste upravo zbog njihove rustične izvedbe, kao i zbog raznolikosti oblika, tumače kao predmete koji su služili prilikom magijskih ili kulturnih obreda⁶⁵. Kiringradske se statuete tipološkim odlikama u potpunosti uklapaju u grupu idolooplastike kasnog brončanog i starijeg željeznog doba kakvu poznajemo iz nalazišta u Sloveniji (Ptuj, Mari-bor, Ormož, Brinjeva gora)⁶⁶, kordunsko-banijskoj regiji (Kiringrad, Turska kosa, Pogorelec)⁶⁷ zatim sjeverozapadnoj Hrvatskoj (Marić-gradina)⁶⁸ niz Savu u sjevernoj Bosni (Donja Dolina)⁶⁹ zatim u zapadnoj Bosni (Ripač, Kekića glavica)⁷⁰ sve do izvora Rame u Hercegovini (Velika gradina u Varvari)⁷¹, odnosno do u blizinu Sarajeva (Debelo brdo)⁷². Zoomorfna plastika na ovom lokalitetu zastupljena je svega jednim, već ranije objavljenim primjerkom⁷³, i poput antropomor-

⁶² L. Čučković, o. c., (nota 9-Katalog izložbe), fig. 19,20. - L. Čučković, *Arheološka otkrića na karlovačkom području*, Katalog izložbe, Karlovac 1982, fig. 31 a,b,c.

⁶³ Z. Burkowsky, *Skulptura u Sisku*, Katalog izložbe, Sisak 1984, fig. 1; figurina ima naznačene dojke, a noge završavaju stopalima, što na fotografiji nije vidljivo. Neobjavljena figurina je bez naznake spola, a po svim ostalim detaljima slična je objavljenom primjerku. Po izjavi nalaznika u blizini figurina nađeno je preko desetak minijaturnih posuda, dosta rustične izvedbe, koji imitiraju oblike posuda starijeg željeznog doba. Za uvid u nalaze i podatke zahvaljujem kolegi Z. Burkowskom.

⁶⁴ A. Bobovac, Mikleuška - gradina Marić, *40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Katalog izložbe, 1986, 102, fig. 10.

⁶⁵ Z. Marić, o. c., (nota 25), 55, T. XXIV:1-6. - B. Čović, Umjetnost kasnog bronzanog i starijeg željeznog doba na istočnoj jadranskoj obali i u njenom zaleđu, *Duhovna kultura Ilira, Centar za balkanološka ispitivanja*, LXVII/11, 1984, 30 sqq.

⁶⁶ J. Korošec, Parazgodovinska naselbina na Ptuj-skem gradu, *Dela JAZU*, 6/1951, fig. 73. - H. Müller-Karpe, o. c., (nota 26), T. 120:45. - B. Pere, Parazgodovinska naselbina v Ormožu, *Ptujski zbornik*, 2/1962, 208. - S. Pahič, o. c., (nota 52), fig. 26:1-4.

⁶⁷ Kiringradski primjerci objavljeni su u ovom radu; od stotinjak figurina nađenih na Turskoj kosi objavljeno je svega nekoliko primjeraka (vidi notu 62); za Pogorelec (vidi notu 63).

⁶⁸ Vidi notu 64.

⁶⁹ Vidi notu 65.

⁷⁰ V. Radimsky, o. c., (nota 25-Ripač), T. XXIV: 116-120. - B. Čović, o. c., (nota 65), T. V:7a,b.

⁷¹ B. Čović, *Od Butmira do Ilira*, Sarajevo 1976, fig. 80a,b.

⁷² F. Fila, Jedna prehistorička naselbina na Debelom brdu kod Sarajeva. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, VI/1894, T. VIII :7.

⁷³ S. Dimitrijević, o. c., (nota 3-Problem neolita i e-neolita), T. XVII: 129.

fnih figurina nalažena je također vrlo brojno na području ove regije bilo da je riječ o stiliziranim ili posve realistično prikazanim primjercima.

Prikupljen je i znatan broj piramidalnih utega (grijači), među kojima se uočavaju razlike u dimenzijama i kvaliteti izrade. Tako su utezi većih dimenzija redovito izrađeni od nepročišćene gline i najčešće su neukrašeni, osim pokojeg primjerka koji na zaravnjenom vrhu ima urezani znak X, križ, zvijezdu ih mrežasti ukras. Utezi manjih dimenzija bez izuzetka su od pročišćene gline i, izuzev jednog primjerka, bogato su ukrašeni. Plohe utega gusto su prekrivene ornamentom izvedenim točkicama i zarezima utiskivanjem, odnosno ubadanjem tvoreći tako motiv mreže, zvijezde (T. 10:12), šahovskog polja, a na jednom je utegu točkasto utisnut istokračni trokut (T. 10:11), pri vrhu neznatno produženih krakova, koji neobično podsjeća na trokute kakvima se obično prikazuje ljudski lik ne samo na keramičkim posudama već i na predmetima od metala⁷⁴. O piramidalnim utezima, napose o njihovoj praktičnoj funkciji - grijači, utezi u vertikalnom tkalačkom stanu, utezi za ribarske mreže - dosta je raspravljano⁷⁵, no zanimljivija su mišljenja autora koji piramidalnim grijačima pripisuju simboličnu, odnosno kultnu funkciju, osobito primjercima nalaženim u grobovima, dok utege manjih dimenzija koji su ukrašeni solarnim simbolima - križ, zvijezda, svastika, krug - nalaženim oko ognjišta povezuju s dušama pokojnika te ih smatraju prikazima Lare, zaštitnika kućnog ognjišta i obitelji⁷⁶. Naši primjerci nisu nađeni *in situ*, pa je o njihovoj praktičnoj, a ponajmanje kultnoj funkciji teško govoriti. Moglo bi se pretpostaviti da su primjerci većih dimenzija služili kao grijači ili utezi na vertikalnom tkalačkom stanu; međutim oni manjih ili posve malih dimenzija tu funkciju nisu imali (posrijedi su tehnički razlozi), te bi stoga jedan dio kiringradskih utega, napose onih manjih dimenzija bogato ornamentiranih, trebalo smatrati ukrasom ili, što je vjerojatnije, privjescima-amuletima. Prikupljen je i znatan broj pršljenaka, različitih, često neuobičajenih oblika (T. 10:1,3,6,7,9), kao i perla (T. 10:4,5,10) vrlo često pažljivo ornamentiranih. Među keramičkim nalazima svakako treba spomenuti i ulomak predmeta (T. 8:5) u vidu životinje za koji sa sigurnošću ne možemo reći da li je pripadao gornjem dijelu, odnosno horizontalnoj ploči pokretne peći ili je možda dio s prijeklada (Feuerbock). Pokretne peći čest su inventar naselja kasnog brončanog i starijeg željeznog doba⁷⁷, a naš primjerak, ukoliko je pripadao peći, zanimljiv je stoga što dekoracijom odudara od nama poznatih cijelih ili fragmentiranih primjeraka. Ovnujskim glavama - a navedeni primjerak neobično sliči ovnu - najčešće su ukrašavani prijekladi kakve npr. poznajemo iz naselja s područja Slovenije⁷⁸. Kako nam iz sjeverne Hrvatske posve nedostaju podaci o konstrukciji i obliku kuća kasnog brončanog i starijeg željeznog doba, a ponajmanje znamo o njihovom interijeru, stoga su pažnje vrijedni i ulomci glinenog zidnog maza ornamentiranog geometrijskim i spiralnim motivima (T. 12:1,2) veoma sličnog mazu kakvim su obloženi i unutarnji zidovi prehistorijskih kuća u Mostu na Soči (Sv. Lucija)⁷⁹. Nije nam poznato čemu je služio glineni trapezno oblikovan predmet (T. 9:3), kojeg gornji krajevi završavaju sa po jednom antitetično postavljenom životinjskom glavicom. Premda

⁷⁴ J. Horvat, Prazgodovinske naselbinske najdbe pri farni cerkvi v Kranju, *Arheološki vestnik*, 34/1983 (1984), 152 sa navedenom literaturom.

⁷⁵ V. Radimsky, o. c., (nota 25), 494 sq. - Č. Truhelka, o. c., (nota 50), 258 sqq.

⁷⁶ A. Stipčević, Kultni simboli kod Ilira, *Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*, LIV/10, 1981, 20 sqq., sa navedenom literaturom.

⁷⁷ J. Korošec, o. c., (nota 66), fig. 252, 319, 468. - K. Vinski-Gasparini o. c., (nota 56), T. XXIII:8. - Z. Ho-

men, o. c., (nota 13), T. 1:8. - M. Šimek, o. c., (nota 22), T. IV:1. - B. Čović, o. c., (nota 30), T. XII:11. - Ulomci pokretnih peći nađeni su i na Pogorelcu u Sisku, kao i u Ličkom Lešću - nalazi su neobjavljeni.

⁷⁸ A. Stipčević, o. c., (nota 76), 29 sa navedenom literaturom.

⁷⁹ B. Žbona-Trkman - D. Svoljšak, *Most na Soči 1880-1980 - sto let arheoloških raziskovanj*, Katalog izložbe, Tolmin 1981, fig. 4-9. - D. Svoljšak, Prazgodovinska naselbina na Mostu na Soči, *Situla*, 20-21/1980, (Gabrovčev zbornik), 187 sqq.

je izrađen u punoj plastici, neobično asocira na trapezoidno koncipirane privjeske, koje nalazimo na liburnskom i japodskom području kao dodatak fibulama, a čiji krajevi završavaju životinjskim, najčešće konjskim glavama⁸⁰. Među keramičkim materijalom, naposljetku, treba spomenuti i desetak ulomaka posuda rađenih na lončarskom kolu keltske provenijencije. Reproduciramo svega dva ulomka, jer preostali pripadaju dijelovima posuda prema kojima je teško odrediti oblik. Za zdjelu uvučenog zadebljalog oboda (T. 11:8) paralele nalazimo na Gradini u Oroliku na Bosutu⁸¹, koju cjelokupni inventar datira u razdoblje kasnog latena. Za kasni laten karakterističan je i profil veće posude debelih stijenki (T. 11:5), a istom razdoblju treba pripisati i preostale nepublikirane ulomke koji su ukrašeni češljastim ukrasom, kao i one finije fature tamnosive boje s upotrijeblanim motivom mreže i linija.

Za razliku od keramičkih, metalni su nalazi skromnije zastupljeni, pa osim amorfnih grumenčića bronce te sitnih ulomaka različitih predmeta, čiji je oblik neprepoznatljiv, raspolažemo svega s nekoliko ukrasnih predmeta i oružja. U ovu grupu uvrstili smo i kalup za odljevanje šupljih sjekira. Brončane nanogvice i narukvice od šire trake, neznatno rastavljenih krajeva, dosta često su nalažene na kordunsko-banijskoj regiji, tako da za naš primjerak (T. 11:4) dobre paralele nalazimo u kasnobrončanodobnoj ostavi iz Krnjaka⁸², kao i u neukrašenim primjercima iz groba 4, tumula III u Dugoj Gori⁸³, datiranog vačkim tipom fibule. Masivnija brončana narukvica (T. 11:2) priljubljenih krajeva ubraja se među čest nakitni oblik mlađeg horizonta starijeg željeznog doba na području Dolenjske⁸⁴, gdje nalazimo slične kao i identično izvedene primjerke. Za privjeske u obliku košarice zaobljenog dna treba istaći da su duže u upotrebi te da s vremenom donekle mijenjaju oblik. Tako se za stariju varijantu košarica ovog oblika mogu navesti primjerci iz grobova u Stični⁸⁵, Kaptolu⁸⁶ ili Glasincu⁸⁷, dok mlađe tipove ovih privjesaka, u koje treba uvrstiti i kiringradski primjerak (T. 11:3), nalazimo najčešće kao dodatak fibulama svetolucijske grupe - Sv. Lucija Ha, zatim fibulama kao i privjescima karakterističnim za liburnsko i japodsko područje, a sporadično su nalaženi i na prostoru Dolenjske grupe⁸⁸. Kalotasti gumb s petljom na poleđini (T. 11:9) ne predstavlja nalaz koji se može decidirano datirati, jer takvi gumbi, osim što su imali praktičnu funkciju, služili su i kao ukras našivan na dijelove odjeće, i vrlo su dugo u upotrebi. Brončane fibule s ovog lokaliteta srednjolatske su sheme, no pripadaju različitim radio-ničkim krugovima. Fibula s pseudofiligranskom rozetom na luku (T. 11:6) osnovnom koncepcijom slična je žicanim fibulama s okruglom pločicom ispunjenom spiralama i granulama na kraju unazad savijene nožice. Ovakve fibule karakterističan su oblik za Lt C stupanj i dosta brojno su

⁸⁰ Š. Barović, *Nakit na tlu sjeverne Dalmacije od prapovijesti do danas*, Katalog izložbe, Zadar 1981, fig. 13:2, T. 12:1. - R. Drechsler-Bižić, Rezultati istraživanja japodske nekropole u Kompolju 1955. godine, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. 11/1961, T. XIII:1. - S. Gabrovec, Srednjolatsko obdobje u Sloveniji, *Arheološki vestnik*, XVII/1966, T. 18:4,5,6.

⁸¹ N. Majnarić-Pandžić, Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu, *Acta Musei Cibalensis*, 2/1970, 55 sqq., T. LIII:2. - N. Majnarić-Pandžić, Prilog problematiki kasnolatskih utvrđenih naselja u Slavoniji, *Opuscula archaeologica*, 9/1984, 26, nota 6.

⁸² L. Čučković, o. c. (nota 9-Topografija), fig. 2:1.

⁸³ D. Balen-Letunić, Revizijska iskopavanja tumula starijeg željeznog doba u Dugoj Gori, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 10/1985 (1986), fig. 3:4.

⁸⁴ V. Stare, Prazgodovina Šmarjete, *Katalogi in monografije*, 10/1973, T. 30:3; 31:8,9. - V. Stare, Prazgo-

dovinske gomile iz Rovišća, *Arheološki vestnik*, XIII-XIV/1962-63, T. VI:21,22. - K. Kromer, Brezje, *Arheološki katalogi Slovenije*, 2/1959, T. 2:11; 24:8; 39:5,6. - M. Guštin, Libna, *Posavski muzej Brezice knj.*, 3/1976, T. 59:13; 78:18.

⁸⁵ S. Gabrovec, Halštatska kultura u Sloveniji, *Arheološki vestnik*, XV-XVI/1964-1965, T. 4:15,16.

⁸⁶ V. Vejvoda - I. Mirnik, Istraživanja prehistorijskih tumula u Kaptolu kraj Slavonske Požege, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. V/1971, 191 sq., T. VI:7,11.

⁸⁷ A. Benac - B. Čović, *Glasinac II*, 1957. T. XXVII:11; XXXIII:17-21.

⁸⁸ Za kartu rasprostiranja košarastih privjesaka cf., S. Gabrovec, Halštatske nekropole v Bohinju, *Arheološki vestnik*, XXV/1974 (1976), 302, sq., 304, fig. 7. - B. Teržan, Valična vas, *Arheološki vestnik*, XXIV/1973 (1975), 684, (nota 60).

nalažene na području Slovenije⁸⁹ istočne Slavonije i Srijemu⁹⁰, a nekoliko primjeraka registrirano je u sjevernoj, odnosno sjeverozapadnoj Bosni⁹¹. Naš primjerak razlikuje se od navedenih fibula prema znatno ispupčenijoj rozeti koja je uokrug i pri vrhu nadopunjena nakupinama sa po tri granule. Ona je zasad osamljeni nalaz u ovoj regiji, a i na susjednom području za nju nemamo direktnih analogija, ali s obzirom na stanovite sličnosti, treba je smatrati varijantom navedenih fibula. Zadebljali luk (T. 11:1) karakterizira fibule s okruglom pločicom na prebačenoj nozi u koju se umetalo zrno jantara ili stakla, nastalih na području japodske grupe. Geografski najbliže paralele našem primjerku nalazimo u Vinici⁹² dok ih na području Like⁹³ i Pounja⁹⁴ treba uvrstiti u jedan od standardnih oblika fibula.

Na kraju treba spomenuti uz kalup za odlijevanje šupljih sjekira, trobridu strelicu i željeznu sjekiru. Od kalupa (kamen pješčenjak) ostao je sačuvan samo dio na kojem je vidljiv utor za jezgru, kao i zadeljali rub otvora (T. 10:13) prema kojem se može zaključiti da je riječ o kalupu za odlijevanje šupljih sjekira karakterističnih za Ha B3 stupanj⁹⁵. Željezna sjekira s rupom za nasad uz koplja ubraja se u standardnu opremu ratnika starijeg željeznog doba, i njen oblik bitno se mijenja - mlađi tipovi sjekira malo su izduženiji i vitkiji - za cijelog ovog razdoblja, a našem primjerku brojne analogije nalazimo na lokalitetima dolenske grupe⁹⁶. Skitskoj trobridoj strelici (T. 11:7), koja u ovoj regiji predstavlja osamljen nalaz, najbliže paralele nalazimo također na području dolenske grupe gdje se ovakav tip strelica ubraja među učestale nalaze⁹⁷.

Rezimiramo li iznesene podatke, koji se temelje isključivo na tipološkoj analizi raspoloživog fundusa i komparaciji s građom iz naselja i nekropola susjednih područja, može se zaključiti da se život na Kiringradu, uz stanovite lakune, odvijao gotovo kontinuirano od eneolita do kraja mlađeg željeznog doba. keramički i litički materijal pripada lasinjskoj i Retz-Gajary kulturi⁹⁸, dok razdoblje ranog i srednjeg brončanog doba nije potvrđeno nalazima. Naprotiv, kasno brončano doba dokumentirano je brojnim keramičkim nalazima, koji se oblicima i ornamentikom, uz neke regionalne pojave, uklapa u općepoznatu sliku nalaza starije i mlađe faze kulture polja sa žarama sjeverne Hrvatske. Iz tog razdoblja nedostaju nam metalni nalazi, koji su, za razliku od keramike, mjerodavniji za dataciju, stoga i nije posve opravdano fiksirati život na gradini od početka starije faze kulture polja sa žarama, ali nalaz ostave iz Maličke", koja je prostorno veoma blizu

⁸⁹ S. Gabrovec, o. c. (nota 80), T. 13:4,7 (Mokronog). - S. Pahić, Keltske najdbe v Podravlju, *Arheološki vestnik*, XVII/1966, T. 11:8,9 (Formin). - B. Teržen, o. c. (nota 88), T. 4:8 (Valična vas). - M. Guštin, Die Kelten in Jugoslawien, *Jahrbuch des Röm-Germ. Zentralmuseums*, 31/1984, fig. 18:1,2,3 (Brezice). - *Treasures of Carniola*, 1934, T. XIII:60; XVIII:98 (Vinka).

⁹⁰ J. Todorović, Kelti u jugoistočnoj Evropi, *Dissertationes*, VII/1968, T. IX:6 (Orošac), T. XVII:4,5 (Osijek), T. LV:13 (Zemun). - N. Majnarić-Pandžić, o. c. (nota 81), T. IX:3,5 (Kupinovo), T. XXIII:3 (Sremska Mitrovica).

⁹¹ Z. Marić, o. c. (nota 25-Donja Dolina), T. XX:6 (Donja Dolina). - Z. Marić, Japodske nekropole u dolini Une, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. XXIII/1968, T. X:36 (Ribić).

⁹² S. Gabrovec, o. c. (nota 80), T. 15:2; 30:8.

⁹³ Na području Like nalažen je znatan broj fibula ovog tipa - Mazin, Drenov klanac, Vlaško polje, nalazi su neobjavljeni.

⁹⁴ Z. Marić, o. c. (nota 91), T. XII:28,29,32,37.

⁹⁵ K. Vinski-Gasparini, o. c. (nota 4), T. 36:10,16,18;

37:2,3; 46:12; 61:1,6,8,13; 129:4.

⁹⁶ V. Stare, o. c. (nota 84), T. 9:1-8; 11:1,2; 58:12,13. - J. Dular, Podzmelj, *Katalogi in monografije*, 16/1978, T. XVII:10-12. - M. Guštin, o. c. (nota 84), T. 20:1-4; 28:11; 60:12. - K. Kromer, o. c. (nota 84), T. 21:5; 36:6.

⁹⁷ Za kartu rasprostiranja strelica ovog tipa cf., M. Parducz, Probleme der Skythenzeit im Karpatenbecken, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXV/1973, 1-2, 29, karta (Karte), 1, 59, za nadopunu ovoj karti cf., M. Guštin-B. Teržan, Malenškova gomila v Novem Mestu, *Arheološki vestnik*, XXVI/1975 (1976), 191, nota 37.

⁹⁸ Od cjelokupne građe izdvojeno je osim litičkog materijala svega nekoliko ulomaka lasinjske i jedan ulomak Retz-Gajary keramike. Nalaze izdvojio A. Durman na čemu najljepše zahvaljujem.

⁹⁹ D. Balen-Letunić, Ostava kasnog brončanog doba iz Maličke, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s., XVIII/1985, 35 sqq.

• Crteže izradio K. Rončević, a fotografije I. Mirnik na čemu im najljepše zahvaljujem.

našem lokalitetu - sadržava karakteristične elemete ostava horizonta II-Veliko Nabrđe, tipološki povezane za oblike Br D i Ha A1 stupanj - potvrđuje da se život a tom području odvijao i u ovom vremenskom intervalu, što bi donekle opravdalo pretpostavku o životu i na Kiringradu u isto vrijeme. Poznavanje naseobinske keramike, napose starijeg željeznog doba, oskudno je, jer - kako je već u uvodu istaknuto - na ovom području gotovo da i nema istraženih naselja. Da je život na gradini nastavljen i u ovom razdoblju, potvrđuju malobrojni karakteristični nalazi, izuzmemo li znatan broj bogato ornamentirane keramike, čija atribucija prije istraživanja naselja na Turskoj kosi nije bila posve jasna. Nalazi relevantne metalne građe kao i osebujno dekorirane keramike specifične za jugoistočnoalpski prostor dobro dokumentiraju mlađi horizont starijeg željeznog doba. Metalnim nalazima dokumentirano je i razdoblje srednjeg latena, dok je život u kasnom latenu registriran nalazima keramike keltske provenijencije. Nalazi ovog tipa nameću pitanje - vezano ne samo za ovu regiju - o trajnijem prisustvu Kelta na nekim područjima južno od Save, ili pak ove nalaze treba pripisati jakim utjecajima iz prostora na kojem su živjeli Kelti. Kod ovakvog stanja istraženosti nismo u mogućnosti formulirati konkretnije zaključke, ali se nadamo da će buduća istraživanja ne samo ove gradine nego i brojnih lokaliteta kordunsko-banijske regije dati podatke koji će omogućiti pravilniju valorizaciju stratigrafski nedokumentirane građe.

OPIS I SADRŽAJ TABLI BESCHREIBUNG UND INHALT DER TAFELN

Tabla 1

1. ulomak zdjele turbanasto kaneliranog uvučenog oboda, svijetlosmeđe boje, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. ulomak zdjele turbanasto kaneliranog uvučenog oboda s horizontalnom drškicom na ramenu, svijetlosmeđe boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 3. ulomak zdjele fazetiranog i koso kaneliranog uvučenog oboda, oker-boje sa sivim mrljama, pročišćena glina, nemarno glačana površina; 4. ulomak posudice prema van razgrnutog oboda s unutarnje strane fazetiranog, četvrtasta bukla ispod vrata posudice, svijetlosmeđe boje sa crnim mrljama, faktura kao 3; 5. ulomak zdjele uvučenog oboda, rame ukrašeno urezanim cik-cak motivom, tamnosmeđe boje sa sivim mrljama, faktura kao 3; 6. ulomak posudice prema van razgrnutog oboda i poluloptastog trbuha, ukrašenog plastičnom trakom prelomljenom pritiskom prsta, zagaskosive boje, faktura kao 3; 7. ulomak posudice prema van razgrnutog oboda s unutarnje strane fazetiranog, trbuh ukrašen plastičnom valovitom trakom prelomljenom pritiskom nokta, tamnocrvene boje, fakture kao 3.

Tafel 1

1. Fragment einer Schüssel mit turbanartig kanneliertem, eingezogenem Rand, lichtbrauner gereinigter Ton, gut geglattete Oberfläche; 2. Fragment einer Schüssel mit turbanartig kanneliertem, eingezogenem Rand mit horizontalem Henkel auf der Schulter, lichtbraun mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 3. Fragment einer Schüssel mit facettiertem, schräg kannelierten und eingezogenen Rand, ockerfarben mit grauen Flecken, gereinigter Ton, nachlässig geglatte Oberfläche; 4. Fragment eines kleinen Gefäßes mit ausgebogenem Rand der an der Innenseite facettiert ist, quadratischer Buckel unterhalb des Halses, lichtbraun mit schwarzen Flecken, Faktur wie 3; 5. Fragment einer Schüssel mit eingezogenem Rand, die Schulter mit eingeritztem zickzackmotiv verziert, dunkelbraun mit grauen Flecken, Faktur wie 3; 6. Fragment eines kleinen Gefäßes mit ausgebogenem Rand und halbkugelförmigem Bauch, der mit einem plastischen, mit fingereindrücken unterbrochenem Band verziert ist, dunkelgrau, Faktur wie 3; 7. Fragment eines kleinen Gefäßes mit ausgebogenem Rand der an der Innenseite facettiert ist, der Bauch ist mit einem plastischen, durch Nageleindrücke unterbrochenen Wellenband verziert, dunkelrot, Faktur wie 3.

Tabla 2

1. drška (sjekirasta, četvrtasta), tamnosive boje, pročišćena glina, nemarno glačana površina; 2. ulomak posudice prema van zakošenog oboda ukrašenog urezanim linijama, trbuh urezan trostrukom girlandom, svijetlosive boje, pročišćena glina, dobro glačana površina; 3. ulomak zdjele uvučenog oboda ukrašen horizontalnim pseudovrpčastim linijama, rame s pseudovrpčastim trokutima, tamnosive boje sa svjetlijim mrljama, faktura kao 1; 4. trakasta drška s vertikalnim kanelurama, tamnosive boje s oker-mrljama, faktura kao 1; 5. ulomak zdjele s horizontalnom drškicom na ramenu i non-zonalnom pseudovrpčastom linijom, tamnosive boje, faktura kao 1; 6. ulomak posude ljevasto razgrnutog vrata, ukra-

šen horizontalnom pseudovrpčastom linijom, faktura kao 1; 7. ulomak trbuha posude ukrašen horizontalnim linijama i trostrukom pseudovrpčastom girlandom, oker-boje, sa sivim mrljama, faktura kao 1; 8. poluloptasta šalica (držka koja nadvisuje obod nedostaje), ukrašena sa tri urezane horizontalne linije, tamnosive boje, osrednje pročišćena glina, nemarno glačana površina.

Tafel 2

1. Henkel (quadratisch), dunkelgrau, gerinigter Ton, nachlässig geglättete Oberfläche; 2. Fragment eines kleinen Gefäßes mit nach außen abgeschrägten Rand, der mit eingeritzten Linien verziert ist, am Bauch eine eingeritzte dreifache Girlande, lichtgrau, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 3. Fragment einer Schüssel mit eingezogenem Rand, verziert mit horizontalen pseudobandartigen Linien, Schulter mit pseudobandartigen Linien, dunkelgrau mit lichter Flecken, Faktur wie 1; 4. Bandartiger Henkel mit vertikalen Kannelüren, dunkelgrau mit ockerfarbenen Flecken, Faktur wie 1; 5. Fragment einer Schüssel mit horizontalem Henkelchen an der Schulter, horizontaler pseudobandartiger Linie, dunkelgrau, Faktur wie 1; 6. Fragment eines Gefäßes mit trichterartig ausgebeugtem Hals, verziert mit einer horizontalen, pseudobandartigen Linie, Faktur wie 1; 7. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit horizontalen Linien und dreifacher, pseudobandartiger Girlande, ockerfarben mit grauen Flacken, Faktur wie 1; 8. Halbkugelförmige Schale (der über den Rand hinausreichende Henkel fehlt), verziert mit drei eingeritzten horizontalen Linien, dunkelgrau, mittelmäßig gereinigter Ton, nachlässig geglättete Oberfläche.

Tabla 3

1. ulomak posudice blago prema van razgrnutog oboda, poluloptastog trbuha, ukrašen urezanom trostrukom linijom i girlandom sa žigosanim kružićima, svijetlosive boje, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. ulomak zdjele, rame ukrašeno duboko urezanom horizontalnim linijama i trostrukom girlandom, oker-boje sa sivim mrljama, pročišćena glina, nemarno glačana površina; 3. ulomak trbuha posude, ukrašen urezanom dvoprutom valovnicom i spojenim polukrugovima, svijetlocrvene boje, faktura kao 2; 4. ulomak posudice blago prema van razgrnutog oboda i poluloptastog trbuha, po rubu oboda ukrašena otiskom nokta, trbuh s urezanom trostrukom girlandom, smeđe boje, faktura kao 2; 5. ulomak trbuha posude ukrašen urezanom dvoprutom valovnicom i šrafiranim trokutima produženog vrha, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 2; 6. ulomak posude ljevkasto razgrnutog vrata, po rubu oboda ukrašena otiskom nokta, trbuh s urezanom dvoprutom valovnicom razdvojenom kaneliranim linijom, sive boje s oker-mrljama, faktura kao 2.

Tafel 3

1. Fragment eines kleinen Gefäßes mit leicht nach außen gebogenem Rand, halbkugelförmigem Bauch mit eingeritzten dreifacher Linie und Girlande mit gestempelten kleinen Kreisen, lichtgrau, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. Fragment einer Schüssel, die Schulter mit tief eingeritzten horizontalen Linien und dreifacher girlande verziert, ockerfarben mit grauen Flecken, gereinigter Ton, nachlässig geglättete Oberfläche; 3. Bauchfragment eines Gefäßes, verziert mit zweifachem, mit Halbkreisen verbundenen Wellenband, lichtrot, Faktur wie 2; 4. Fragment eines kleinen Gefäßes mit leicht nach außen gebogenen Rand und halbkugelförmigem Bauch, der Rand mit Nageleindrücken, und der Bauch mit eingeritzter dreifacher Girlande verziert, braun, Faktur wie 2; 5. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit zweifachem Wellenband und schraffierten Dreiecken mit verlängerter Spitze, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 2; 6. Fragment eines Gefäßes mit trichterartig ausgebeugtem Rand der an der Kante mit Nageleindrücken verziert ist, Bauch verziert mit zweifachem Wellenband das von einer kannelierten Linie unterbrochen wird, grau mit ockerfarbenen Flecken, Faktur wie 2.

Tabla 4

1. ulomak šalice s trakastom drškom koja nadvisuje obod, vrat ukrašen horizontalnim, a trbuh snopovima plitko urezanih linija, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. ulomak zdjele uvučenog oboda ukrašenog sa tri horizontalne pseudovrpčaste linije, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 3. ulomak trbuha posude, ukrašenog urezanim horizontalnim i snopovima sa po tri linije, ciglastocrvene boje, faktura kao 1; 4. ulomak šalice s trakastom drškom koja nadvisuje obod, tamnosive boje, dobro pročišćena glina, nemarno glačana površina; 5. ulomak zdjele uvučenog oboda s malom vertikalno probušenom drškom na ramenu, tamnosive boje s oker-mrljama, faktura kao 4; 6. ulomak trbuha posude ukrašen plastično izvedenim »sidrom«, tamnosive boje, faktura kao 4; 7. drška s blago po sredini naglašenim vertikalnim rebrom, oker-boje, faktura kao 4.

Tafel 4

Fragment einer Schale mit bandartigem Henkel der über den Rand hinausreicht, Hals mit horizontalen Linien, Bauch mit Bündeln flach eingeritzter Linien verziert, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. Fragment einer Schüssel mit eingezogenem Rand, verziert mit drei horizontalen pseudobandartigen Linien, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 3. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit eingeritzten horizontalen Linien, und Bündeln von je drei Linien, ziegelrot, Faktur wie 1; 4. Fragment einer Schale mit bandartigem Henkel der über den Rand hinausragt, dunkelgrau, gut gereinigter Ton, nachlässig geglättete Oberfläche; 5. Fragment einer Schüssel mit eingezogenem Rand, mit kleinem vertikal durchlöcherter Henkel an der Schulter, dunkelgrau mit ocker Flecken, Faktur wie 4; 6. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit plastisch ausgeführten »Anker«, dunkelgrau, Faktur wie 4; 7. Henkel mit leicht betonter, vertikalen Rippe in der Mitte, ockerfarben, Faktur wie 4.

Tabla 5

1. ulomak šalice ukrašen urezanim snopovima linija obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje sa sivim mrljama, pročišćena glina, nemarno glačana površina; 2. ulomak posudice zadebljalog oboda, trbuh ukrašen žljebljenim šrafiranim trokutom obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje, faktura kao 1; 3. ulomak šalice ukrašen urezanim snopovima linija obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje, faktura kao 1; 4. ulomak posudice ukrašen urezanim šrafiranim trokutima obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 5. ulomak trbuha posudice, ukrašen urezanim šrafiranim trokutima obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, tamnosive boje, pročišćena glina dobro glačana površina; 6. ulomak trbuha posude, ukrašen buklom ispod koje je nemarno urezana girlanda obrubljena točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 7. ulomak trbuha posudice, ukrašen urezanim šrafiranim trokutom i višestrukom girlandom obrubljenom zarezima izvednim ubadanjem, tamnosive boje faktura kao 5; 8. ulomak posudice ravnih stijenki ukrašen, urezanim šrafiranim trokutima, pojas ispod ruba ubodima u vidu trokuta, svijetlosmeđe boje, faktura kao 1; 9. ulomak trbuha posudice, ukrašen vertikalnim zadebljanim rebrom i kosim, nemarno urezanim snopovima linija, pri vrhu rebra su dva kružna uboda, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1.

Tafel 5

1. Fragment einer Schale verziert mit eingeritzten schrägen Linienbündeln, die von punktierten Einstichen umgeben sind, ockerfarben mit grauen Flecken, gereinigter Ton, nachlässig geglättete Oberfläche; 2. Fragment des verdickten Randes eines kleinen Gefäßes, der Bauch verziert mit einem gerillten, schraffierten Dreieck umrandet von punktierten Einstichen, ockerfarben, Faktur wie 1; 3. Fragment einer Schale, verziert mit eingeritzten Linienbündeln, umrandet von punktierten Einstichen, ockerfarben, Faktur wie 4; 4. Fragment eines kleinen Gefäßes verziert mit eingeritzten schraffierten Dreiecken, die von punktierten Einstichen umrandet sind, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 5. Fragment eines kleinen Gefäßes, dessen Bauch mit eingeritzten, schraffierten Dreiecken verziert ist, die von punktierten Einstichen umrandet sind, dunkelgrau, gereinigter Ton mit gut geglätteter Oberfläche; 6. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit einem Buckel und unterhalb davon einer nachlässig eingeritzten Girlande, die von punktierten Einstichen umrandet ist, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 7. Fragment von Hals und Bauch eines kleinen Gefäßes, verziert mit einem eingeritzten, schraffierten Dreieck und einer mehrfachen Girlande, umrandet von punktierten Einstichen, dunkelgrau, Faktur wie 5; 8. Fragment eines kleinen Gefäßes mit geraden Wänden, verziert mit eingeritzten, schraffierten Dreiecken, der Streifen unterhalb des Randes verziert mit Einstichen in der Form eines Dreiecks, lichtbraun, Faktur wie 1; 9. Fragment des Bauches eines kleinen Gefäßes, verziert mit einer vertikalen, verdickten Rippe und schrägen, nachlässig eingeritzten Linienbündeln, an der Spitze der Rippe zwei kreisförmige Einstiche, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1.

Tabla 6

1. ulomak posudice blago razgrnutog oboda, trbuh ukrašen plitko urezanim trokutima, ispod vrata nizom točkica izvedenih ubadanjem, crne boje, pročišćena glina, tanke stijenke, dobro pečena glina; 2. ulomak posudice, trbuh ukrašen plitko urezanim snopovima linija obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, crne boje faktura kao 1; 3. ulomak posudice ljevasto razgrnutog vrata trbuh ukrašen vertikalnim rebrih između kojih su urezani snopovi linija, crne boje, faktura kao 1; 4. ulomak posudice, ljevasto razgrnutog vrata, trbuh ukrašen plitko kaneliranim trokutima, crne boje, pročišćena glina, vrlo tanke stijenke, površina glačana do visokog sjaja; 5. ulomak posudice trbuha ukrašenog naglašenim kosim rebrih, vrat horizontalno kaneliranim linijama i nizom točkica izvedenih ubadanjem, crne boje, faktura kao 1; 6. ulomak posudice ljevasto razgrnutog vrata, trbuh ukrašen kosim rebrih između kojih su urezani snopovi linija, vrat horizontalno kaneliranim linijama i nizom točkica izvedenih ubadanjem; crne boje, faktura kao 1; 7. ulomak posudice blago razgrnutog oboda ukrašen vertikalnim rebrih među kojima su snopovi urezanih linija, crne boje, faktura kao 1; 8. ulomak posudice trbuha ukrašenog okruglim plastičnim ispupčenjima između kojih su vertikalne urezane linije, vrat dvostrukim urezanim trokutima, crne boje, faktura kao 4.

Tafel 6

1. Fragment eines kleinen Gefäßes mit leicht ausgebogenem Rand, der Bauch verziert mit flach eingeritzten Dreiecken, unterhalb des Halses eine Reihe von punktierten Einstichen, schwarz, gereinigter Ton, dünnwandig, gut gebrannter Ton; 2. Fragment eines kleinen Gefäßes, der Bauch verziert mit flach eingeritzten Linienbündeln, umrandet von punktierten Einstichen, schwarz, Faktur wie 1; 3. Fragment eines kleinen Gefäßes mit trichterförmig ausgebogenem Rand, der Bauch verziert mit vertikalen Rippen zwischen denen Linienbündel eingeritzt sind, schwarz, Faktur wie 1; 4. Fragment eines kleinen Gefäßes mit trichterförmig ausgebogenem Rand, der Bauch verziert mit flach kannelierten Dreiecken, schwarz, gereinigter Ton, sehr dünne Wände, die Oberfläche auf Hochglanz poliert; 5. Fragment eines kleinen Gefäßes, dessen Bauch mit betonten schrägen Rippen verziert ist, und der Hals mit horizontal kannelierten Linien und einer Reihe punktueller Einstiche, schwarz, Faktur wie 1; 6. Fragment eines kleinen Gefäßes mit trichterförmig ausgebogenem Rand, der Bauch verziert mit schrägen Rippen zwischen denen Linienbündel eingeritzt sind, der Hals verziert mit horizontal kannelierten Linien und einer Reihe von punktierten Einstichen, schwarz, Faktur wie 1; 7. Fragment eines kleinen Gefäßes mit leicht ausgebogenem Rand, der Bauch verziert mit vertikalen Rippen zwischen denen Linienbündel eingeritzt sind, schwarz, Faktur wie 1; 8. Fragment eines kleinen Gefäßes, dessen Bauch mit runden, plastischen Buckeln verziert ist zwischen denen Linien vertikal eingeritzt sind, der Hals verziert mit eingeritzten Dreiecken, schwarz, Faktur wie 4.

Tabla 7

1. drška pri vrhu raščlanjena sa dvije životinjske glavice, na dnu veće lingulasto zadebljanje, crne boje, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. ulomak drške kao pod br. 1, oker-boje; 3. drška pri vrhu raščlanjena sa dva čepasta izdanka, oker-boje, faktura kao 1; 4. životinjska glavica s drške, oker-boje, faktura kao 1; 5. ulomak drške pri vrhu raščlanjene sa dva roščića, oker-boje, faktura kao 1; 6. drška pri vrhu raščlanjena sa dva proširenja, oker-boje, faktura kao 1; 7. drška s većim lingulastim zadebljanjem pri dnu, oker-boje, faktura kao 1.

Tafel 7

1. Henkel der oben in zwei Tierköpfen endet, unten eine größere zungenartige Verdickung, schwarz, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. Fragment eines Henkels wie unter Nr. 1, ockerfarben; 3. Henkel, oben mit zwei knopfartigen Verdickungen, ockerfarben, Faktur wie 1; 4. Tierköpfchen von einem Henkel, ockerfarben, Faktur wie 1; 5. Fragment eines Henkels, oben mit zwei Hörnchen, ockerfarben, Faktur wie 1; 6. Henkel, oben mit zwei seitlichen Verbreiterungen, ockerfarben, Faktur wie 1; 7. Henkel unten mit größerer zungenartiger Verdickung, ockerfarben, Faktur wie 1.

Tabla 8

1. drška s blago po sredini naglašenim vertikalnim rebrom i lingulastim zadebljanjem pri dnu, oker-boje, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. ulomak drške pri vrhu raščlanjene s gljivastim izdancima, sive boje s oker-mrljama, faktura kao 1; 3. ulomak drške pri vrhu raščlanjene dugmetastim zadebljanjima, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 4. ulomak drške s lingulastim zadebljanjem pri dnu, oker-boje, faktura kao 1; 5. ulomak pokretne peći ili prijelaza u obliku ovna, svijetlosmeđe boje, faktura kao 1; 6. manja drška s lingulastim zadebljanjem pri dnu, svijetlosive boje, faktura kao 1.

Tafel 8

1. Henkel mit leichtbetonter, vertikaler Rippe in der Mitte und einer zungenartigen Verdickung unten, ockerfarben, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. Fragment eines Henkels, oben mit pilzartigen Verdickungen, grau mit ockerfarbenen Flecken, Faktur wie 1; 3. Fragment eines Henkels, oben mit knopfartigen Verdickungen, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 4. Fragment eines Henkels, unten mit zungenartigen Verdickungen, ockerfarben, Faktur wie 1; 5. Fragment eines tragbaren Ofens oder Feuerbocks, lichtbraun, Faktur wie 1; 6. kleinerer Henkel, unten mit zungenartiger Verdickung, lichtgrau, Faktur wie 1.

Tabla 9

1. aplikacija u vidu ljudskog lika, ruke dignute uvis, noge skupljene, odjeća naznačena naborima oko ovalne glave i četvrtastom izbočinom oko pasa, svijetlosmeđe boje sa sivim mrljama, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. figurina valjkastog tijela na kojem je s prednje strane urezan križ, glava i udovi nedostaju, oker-boje, faktura kao 1; 3. trapezoidno oblikovan predmet kojeg gornji krajevi završavaju životinjskim glavicama (jedna nedostaje), oker boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 4. figurina valjkastog tijela iz kojeg izrasta glava, uši i nos naznačeni izbočinama, a oči ubodima, ruke u vidu spuštenih patrljaka, noge lučno savijeni patrljci, oker-boje, faktura kao 1; 5. ulomak torza figurine, ruke u vidu lučno savijenih patrljaka, oker-boje, faktura kao 1; 6. ulomak torza figurine, ruke u vidu spuštenih patrljaka, oko vrata dva niza apliciranih štapića, oker-boje, faktura kao 1; 7. ženska figurina plosnatog tijela, ruke spuštene, noge skupljene, odjeća i nakit naznačeni plastičnim trakama, okruglim i ovalnim aplikama, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 8. figurina plosnatog tijela izduženog vrata na kojem je glava s izbočine (uši, nos, za četvrtu izbočinu nije jasno što prikazuje), ruke u vidu patrljaka uzdignute, noge rastavljene, oker-boje, faktura kao 1; 9. figurina valjkastog tijela iz kojeg izrasta veća glavica nos naznačen izbočinom, oči plitkim udubljenjima, ruke u vidu spuštenih patrljaka, odjeća naznačena kaneliranim linijom u obliku slova »V« i plastičnim aplikama, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1.

Tafel 9

1. Applike in Form einer menschlichen Figur mit erhobenen Händchen und geschlossenen Beinen, die Kleidung angedeutet mit Falten unter dem ovalen Kopf und einer quadratischen Verbreiterung um den Gürtel, lichtbraun mit grauen Flecken, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. Figurine mit zylindrischem Körper in den an der Vorderseite ein Kreuz eingeritzt ist, Kopf und Glieder fehlen, ockerfarben, Faktur wie 1; 3. trapezoider Gegenstand dessen obere Enden mit Tierköpfen verziert sind (einer fehlt), ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 4. Figurine mit zylindrischem Körper aus dem der Kopf herauswächst, Ohren und Nase sind durch Verdickungen, die Augen durch Einstiche bezeichnet, die Hände sind herunterhängende Stümpfe, die Beine bogenförmige Stümpfe, ockerfarben, Faktur wie 1; 5. Fragment des torsos einer Figurine, die Hände in Form von bogenförmigen Stümpfen, ockerfarben, Faktur wie 1; 6. Fragment des torsos einer Figurine, die Hände herunterhängende Stümpfe, um den Hals zwei Reihen applizierter Stäbchen, ockerfarben, Faktur wie 1; 7. weibliche Figurine mit flachem Leib, die Hände hängend, die Beine geschlossen, Kleidung und Schmuck durch plastische Binder und runde und ovale Appliken angedeutet, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 8. Figurine mit flachem Leib und verlangertem Hals und darauf der Kopf mit Erhebungen für Ohren und Nase (was die quadratische Erhebung bedeutet ist nicht klar), Hände in Form von erhobenen Stümpfen, beine gespreizt, ockerfarben, Faktur wie 1; 9. Figurine mit zylindrischem Körper aus dem der ziemlich große Kopf herauswächst, die Nase ist mit einer Erhebung angedeutet, die Augen mit flachen Vertiefungen, die Händchen sind hingende Stümpfe, die Kleidung ist mit einer kannelierten, V-förmigen Linie und mit plastischen Appliken angedeutet, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1.

Tabla 10

1. pršljen ukrašen urezanim linijama, oker-boje sa sivim mrljama, pročišćena glina, dobro glačana površina; 2. mini-jaturna posuda, vanjska strana ukrašena plastičnim trakama zrakasto raspoređenim, prelomljenim urezima, oker-boje, faktura kao 1; 3. pršljen (?) loptasti horizontalno i vertikalno probijen, ukrašen urezanim koncentričnim krugovima oko otvora, oker-boje, faktura kao 1; 4. bikonična perla, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 5. perla sa tri bukle obrubljene urezanim krugovima, oker-boje, faktura kao i; 6. pršljen bikoničan, ukrašen urezanim snopovima linija, oker-boje, faktura kao 1; 7. pršljen bikoničan, ukrašen pseudovrpčastim linijama; 8. pršljen stožasti, oker-boje, faktura kao 1; 9. pršljen bikoničan, ukrašen urezanim polukrugovima, oker-boje, faktura kao 1; 10. perla okrugla, plosnata zadebljalih rubova, tamnosive boje, faktura kao 1; 11. piramidalni uteg (grijač), šire plohe ukrašene trokutom produženog vrha, bočne vertikalnom linijom, izvedenom ubadanjem, oker-boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; 12. piramidalni uteg (možda privjesak), šire plohe ukrašene zvijezdom izvedenom ubadanjem, bočne vertikalnom linijom, crvene boje sa sivim mrljama, faktura kao 1; ulomak kalupa za odljevanje šupljih sjekira, kamen pješčenjak.

Tafel 10

1. Spinnwirtel, verziert mit eingeritzten Linien, ockerfarben mit grauen Flecken, gereinigter Ton, gut geglättete Oberfläche; 2. miniatures Gefäße, die Außenseite verziert mit plastischen, strahlenartig angeordneten BSndern die von Einschnitten unterbrochen werden, ockerfarben, Faktur wie 1; 3. Wirtel (?), kugelförmig, horizontal und vertikal durchbrochen, verziert mit eingeritzten konzentrischen Kreisen um die Öffnungen, ockerfarben, Faktur wie 1; 4. bikonische Perle, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 5. Perle mit drei Buckeln die mit eingeritzten Kreisen umrandet sind, ockerfarben, Faktur wie 1; 6. Spinnwirtel, bikonisch, verziert mit eingeritzten Linienbündeln, ockerfarben, Faktur wie 1; 7. bikonischer Spinnwirtel, verziert mit pseudobandartigen Linien; 8. kegelförmiger Wirtel, ockerfarben, Faktur wie 1; 9. bikonischer Spinnwirtel, verziert mit eingritzten Halbkreisen, ockerfarben, Faktur wie 1; 10. runde Perle, falch, mit verdickten Rändern, dunkelgrau, Faktur wie 1; 11. pyramidenförmiges Gewicht, die breiteren Flächen verziert mit einem Dreieck mit verlängerter Spitze, die Seitenflächen mit einer vertikalen Linie die durch Einstiche ausgeführt ist, ockerfarben mit grauen Flecken, Faktur wie 1; 12. pyramidenförmiges Gewicht (vielleicht Anhänger), die breiteren Flächen verziert mit Einstichen die einen Stern formieren, die Seitenflächen mit einer vertikalen Linie, rot mit grauen Flecken, Faktur wie 1; Fragment einer Gufiform zur Herstellung von Tiillenbeilen, Sandstein.

Tabla 11

1. zadebljali luk brončane fibule; 2. brončana narokvana narukvica priljubljenih krajeva; 3. brončani privjesak u obliku košarice; 4. brončana narukvica (nanogvica) neznatno rastavljenih krajeva; 5. ulomak veće posude ukošenog zadebljalog oboda, svijetlosive boje, rađena na lončarskom kolu; 6. brončana fibula s pseudofiligranskom rozetom na kraju unazad svajene nožice; 7. brončana trobrida strelica; 8. ulomak zdjele zadebljalog uvučenog oboda, svijetlosive boje, rađena na lončarskom kolu; 9. brončani kalotasti gumb s petljom na poledini.

Tafel 11

1. Verdickter Bogen einer Bronzefibel; 2. Armband mit etwas auseinanderstehenden Enden; 3. Bronzeanhänger in Korbform; 4. Bronzearmband (Fufiring) mit leicht getrennten Enden; 5. Fragment eines größeren Gefäßes mit abgeschrägtem, verdickten Rand, lichtgrau, hergestellt auf der Töpferscheibe; 6. Bronzefibel mit pseudofiligraner Rosette am Ende des nach rückwärts gebogenen Fufies; 7. dreiflügelige Pfeilspitze; 8. Fragment eines Gefäßes mit verdicktem, eingezogenen Rand, lichtgrau, hergestellt auf der Töpferscheibe; 9. kalottenförmiger Bronze knopf mit Öse an der Rückseite.

Tabla 12

1. ulomak zidnog lijepa s plastičnim trokutom u kojem su tri jamice izvedene pritiskom prsta, oker-boje u prelomu sive, glina s primjesama pljeve (?); 2. ulomak zidnog lijepa s plastičnim koncentričnim krugovima, boja i faktura kao 1; 3. ulomak vrata i trbuha posude ukrašenog bukrom ispod koje je nemarno urezana girlanda obrubljena točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje, glina s primjesama kalcita, nemarno glačana površina; 4. ulomak trbuha posude ukrašen urezanim trokutima obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje, faktura kao 3; 5. ulomak ruba veće posude ukrašen žljebljenom troprutnom cik-cak linijom između koje je jamica izvedena pritiskom prsta, oker-boje, faktura kao 3; 6. ulomak posude ravnih stijenki ukrašen plastičnim horizontalnim linijama i vertikalnim resama, svijetlosmedre boje, faktura kao 3; 7. ulomak ruba posude (?), ukrašen nemarno urezanim trokutima obrubljenim točkicama izvedenim ubadanjem, oker-boje, faktura kao 3; 8. ulomak veće posude (?) ruba ukrašenog plastičnim trakama prelomljenim pritiskom prsta, unutrašnja strana jamicama, svijetlosive boje, faktura kao 3; 9. ulomak posude ukrašen plastičnom trakom prelomljenom pritiskom prsta i vertikalnim plastičnim rebrima, oker-boje, faktura kao 3.

Tafel 12

1. Fragment des Lehmbeistrich einer Hauswand mit einem plastischen Dreieck in dem sich drei Vertiefungen durch Fingereindrücke befinden, ockerfarben, an der Bruchstelle grau, Ton mit Beimischungen von Spreu?; 2. Fragment des Lehmbeistrichs einer Hauswand mit plastischen konzentrischen Kreisen, Farbe und Faktur wie 1; 3. Fragment von Hals und

Bauch eines Gefäßes, verziert mit einem Buckel und darunter einer nachlässig eingeritzten Girlande, umrandet von punktierten Einstichen, ockerfarben, Ton mit Beimischungen von Kalzit, nachlässig geglättete Oberfläche; 4. Fragment eines Gefäßbauches, verziert mit eingeritzten Dreiecken, umrandet von punktierten Einstichen, ockerfarben, Faktur wie 3; 5. Fragment des Randes eines größeren Gefäßes, verziert mit einer gerillten dreifachen Zickzacklinie, unterbrochen von Vertiefungen durch Fingereindrücke, ockerfarben, Faktur wie 3; 6. Fragment eines Gefäßes mit geraden Wänden, verziert mit plastischen horizontalen Linien und vertikalen Quasten, lichtbraun, Faktur wie 3; 7. Fragment eines Gefäßrandes (?), verziert mit nachlässig eingeritzten Dreiecken, umrandet von punktierten Einstichen, ockerfarben, Faktur wie 3; 8. Fragment eines größeren Gefäßes (?) dessen Rand mit plastischen Bändern verziert ist, die von Fingereindrücken unterbrochen werden, die Innenseite mit Griebchen verziert, lichtgrau, Faktur wie 3; 9. Fragment eines Gefäßes, verziert mit einem plastischen Band, das von Fingereindrücken unterbrochen wird, und mit einer vertikalen, plastischen Rippe, ockerfarben, Faktur wie 3.

Slika 1

Gradina Kirmigrad u Donjem Kirinu (snimak D. Balen 1981. god.)

Abbildung 1

Wallburg Kiringrad in Donji Kirin (Aufnahme D. Balen 1981)

ZUSAMMENFASSUNG VORGESCHICHTLICHE FUNDE AUS KIRINGRAD

Zahlreiche Funde von der Wallburg Kiringrad (Westkroatien) - die vorgeschichtlichen wie die antiken und mittelalterlichen - gelangten verschiedentlich durch Kauf oder Schenkung von verschiedenen Sammlern in den Besitz des Archäologischen Museums in Zagreb. Mit Ausnahme der Bezeichnung des Fundortes verfügen wir leider über keinerlei Angaben über dieses Material, das uns daher auch keine größeren Möglichkeiten für eine präzisere Interpretation bietet¹⁷. Die größte Fundgruppe bildet mehr oder minder fragmentierte Keramik, und daneben finden sich auch eine bedeutende Anzahl von anthropomorpher Plastik, verschiedenartige Spinnwirtel, Perlen, pyramidale Gewichte, Teile von tragbaren Öfen, Lehmestrich von einer Hausmauer, eine geringe Menge von Bronzeschmuck und Waffen, sowie eine große Anzahl von Tierknochen⁸.

Der größte Teil der keramischen Formen gehört seinen typologisch - chronologischen Merkmalen nach dem Zeitraum der späten Bronzezeit und älteren Eisenzeit, beziehungsweise größtenteils ihrem jüngeren Horizont an, während eine kleinere Zahl von Funden der jüngeren Eisenzeit zugeordnet werden kann. Die späte Bronzezeit ist durch keramische Formen vertreten, wie z.B. Schüsseln mit eingezogenem Rand^{13,23} (T. 1:1-3,5; 2:3,5; 3:2; 4:2,5), Gefäßmit ausgebogenem Rand, der oft an der Innenseite facettiert ist (T. 1:4,7), oder durch Gefäße von halbkugelförmigen Bauch und ausgebogenem Rand, (T. 1:6; 3:4), sowie mit Schalen deren Henkel über den Rand hinausragen (T. 2:1,8), oder den Bauch mit dem Hals des Gefäßes verbinden (T. 2:4; 4:7)^{36,41}. Was die Verzierungen betrifft, so findet man turbanartige Kanneluren, gerade oder wellenförmige plastische Bänder die von Fingereindrücken unterbrochen werden, Zickzacklinien, und mehrfache Girlanden, alles ausgeführt durch Einschnitte, Kanneluren oder in Poseudbandtechnik (T. 3:1-4,2-7).

Als Motiv, das auf diesem Gebiet oft vorkommt, muß man das Wellenband hervorheben²⁷, das fast regelmäßig in Verbindung mit anderen Motiven in verschiedenen Techniken auftritt (T. 3:3,5,6) die außer bei Keramik auch bei Schmuckgegenständen aus Metall in Verwendung sind^{30,35}.

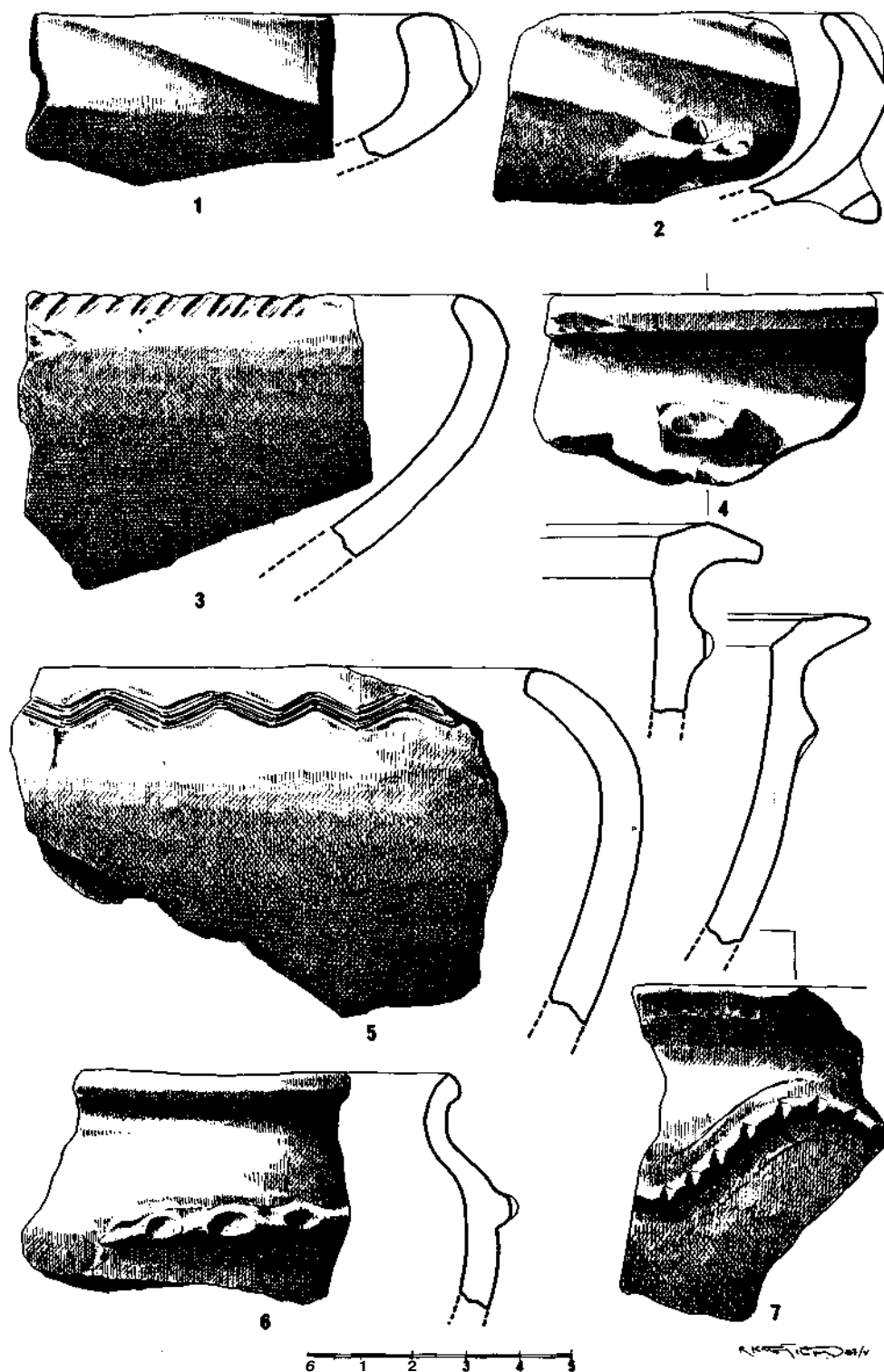
Alle diese Funde fügen sich, abgesehen von einigen regionalen Erscheinungen, in das bekannte Bild der älteren und jüngeren Phase der Urnenfelderkultur (BrD - Ha B3) von Nordkroa-

tien²⁴, Slowenien²⁶⁻²⁸, sowie Nord- und Nordwestbosnien²⁵ ein. Quantitativ am stärksten vertreten ist Keramik, die reich mit eingeschnittenen Dreiecksmotiven, Linienbündeln oder Girlanden geschmückt ist (T. 5:1-9; 12:3,4,5,7). Da die Ornamentik sämtlicher Gefäße ungewöhnlich stark an die Verzierungen der Lasinja-Kultur erinnert, wurde ein Teil dieses Materials schon früher publiziert und dieser eneolithischen Kultur zugeschrieben⁴³. Dank den Untersuchungen der Siedlung Turska kosa bei Topusko, die ganz in der Nähe unserer Fundstelle liegt, wo bei dieser Gelegenheit auch eine große Anzahl ähnlich oder identisch ornamentierter Keramik gefunden wurde, ist es uns möglich, auch die Funde aus Kiringrad einigermaßen genau zu datieren. In Turska kosa wurde nämlich diese Keramik gefunden wurde, ist es uns möglich, auch die Funde aus Kiringrad einigermaßen genau zu datieren. In Turska kosa wurde nämlich diese Keramik zusammen mit Material gefunden, das für die jüngeren Stufen der späten Bronzezeit charakteristisch ist, und ebenso kontinuierlich auch in Schichten der älteren Eisenzeit vorkommt⁴⁷⁺⁵². Eine interessante Gruppe von Funden bildet die anthropomorphe Plastik⁶¹⁺⁶⁴ (T. 9:1,2,4-9) die sich typologisch völlig in die Gruppe der Idoloplastik der späten Bronzezeit und älteren Eisenzeit einfügt, wie wir sie aus Fundorten in Slowenien⁶⁶, Nord- und Nordwestkroatien⁶⁷⁺⁶⁸, Bosnien⁶⁹⁺⁷⁰⁻⁷² und Herzegowina⁷¹ kennen. Nach Meinung einiger Autoren können Figurinen dieser Art, gerade wegen ihrer rustischen Ausführung und der unterschiedlichen Art der Bearbeitung zu den Requisiten gezählt werden, die bei magischen oder kultischen Riten in Gebrauch waren⁶⁵. Gesammelt wurde außerdem eine bedeutende Anzahl von Fragmenten schwarzer Gefäße mit sehr dünnen Wänden, Hochglanzpolitur (T. 6:1-8) und mit eigenartigen Verzierungen, sowie Henkel die durch je zwei Hörnchen (T. 7:6) oder durch größere und kleinere knopfartige Verdickungen (T. 7:3,5) gegliedert werden, häufiger auch durch je zwei Tierköpfchen (T. 7:1,2,4). Keramik dieser Art ist spezifisch für das Gebiet der Dolenjska-Gruppe⁵⁵, ist aber auch aus Nordwestkroatien⁵⁶⁺⁵⁸⁻⁵⁹ und Nordbosnien⁵⁷ bekannt, als Reflex des starken Einflusses der Töpferzentren von Dolenjska auf diese Gebiete, im Zeitraum der jüngeren Phase der älteren Eisenzeit⁶⁰ (Ha D3). Für einige Metallfunde, wie Schmuck⁸⁴⁺⁸⁸ (T. 11:2,3,9) und Waffen⁹⁷ (11:7) finden wir ebenfalls gute Parallelen an Fundorten im südöstlichen Alpengebiet, beziehungsweise an den Fundorten der Dolenjska-Gruppe. Zwei Fibeln vom mittleren Latèneschema (T. 11:1,6) gehören verschiedenen Werkstattkreisen an. Für die Fibula mit pseudofiligraner Rosette am Logen finden wir Parallelen in Slowenien⁸⁹, Ostslawonien und Syrmien⁹⁰, und einige Exemplare wurden auch auf dem Gebiet von Nordbosnien gefunden⁹¹, während die andere Fibula für das japodische Gebiet charakteristisch ist (Lika und Pounje)⁹²⁺⁹⁴. Zuletzt müssen noch Fragmente keramischer Gefäße erwähnt werden, die auf dem Topferrad hergestellt wurden (T. 11:5,8). Sie sind keltischer Provenienz und ihre Form ist charakteristisch für das späte Latène⁸¹. Da die Region von Banija und Kordun nicht erforscht ist, beliebt die offene Frage, ob die Kelten einige dieser Gebiete südlich der Save für längere Zeit in Besitz genommen hatten, oder ob man diese Funde mit starken Einflüssen aus dem von Kelten bewohnten Gebiet erklären muß.

Wenn man die angeführten Angaben, die ausschließlich auf der typologischen Analyse des zur Verfügung stehenden Fundus, und der Komparierung mit Material aus Siedlungen und Gräberfeldern der benachbarten Gebiete (südöstliches Alpengebiet, Westbosnien und Pannonien) basiert zusammenfaßt, dann kann man daraus schließen, daß Leben in der Wallburg, mit gewissen Lakunen, (die Epoche der frühen und mittleren Bronzezeit ist nicht durch Funde belegt) fast kontinuierlich vom Eneolithikum bis zum Ende der Latènezeit fort dauerte. Die Funde belegen das Leben in der Wallburg auch während der Antike und des Mittelalters bis zum 17. Jahrhundert, was aber den Rahmen dieser Arbeit überschreitet.

Übersetzung: Dr. Doris Baričević

Rukopis primljen 16. VI. 1987.

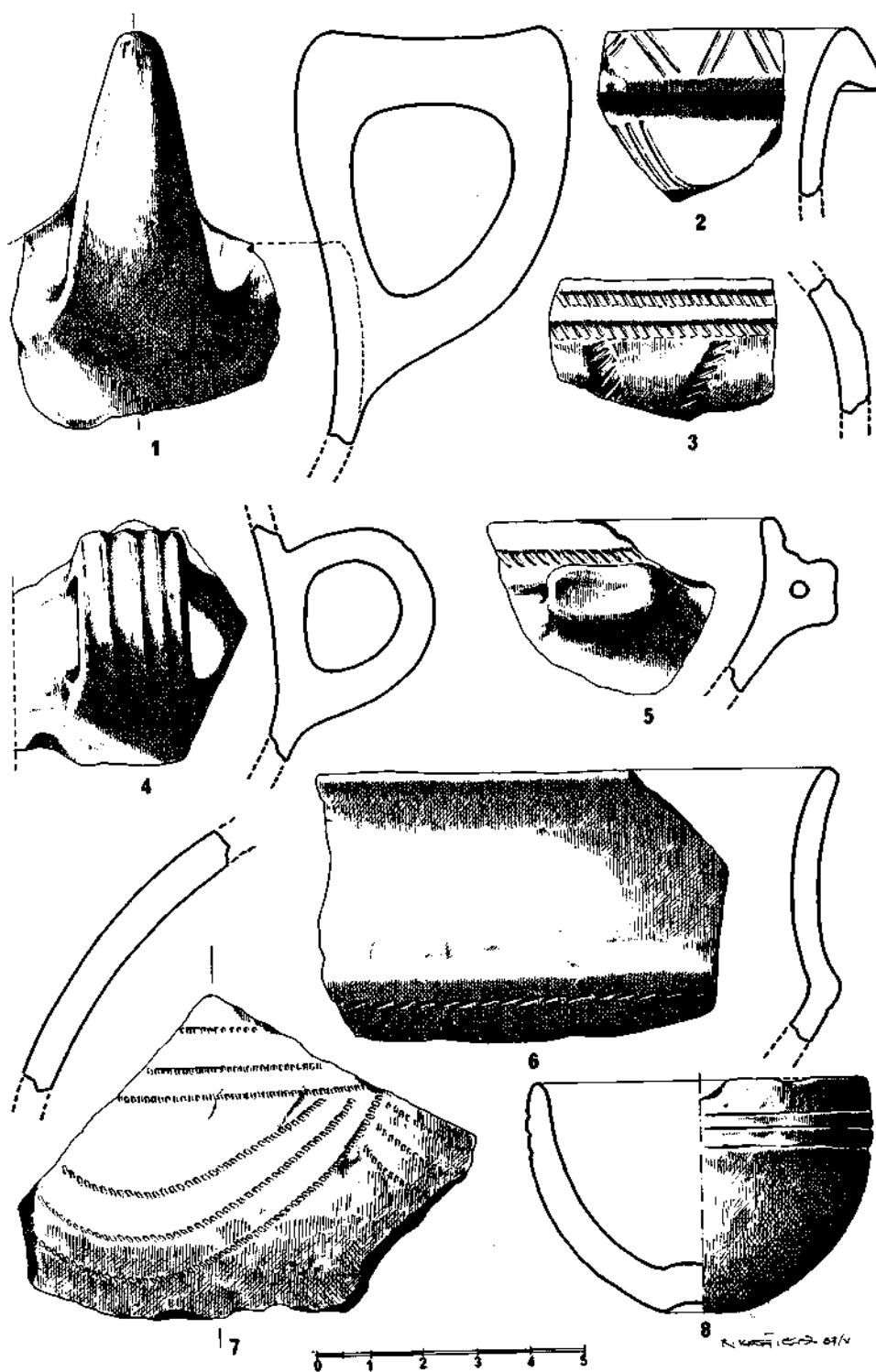

Tabla 2

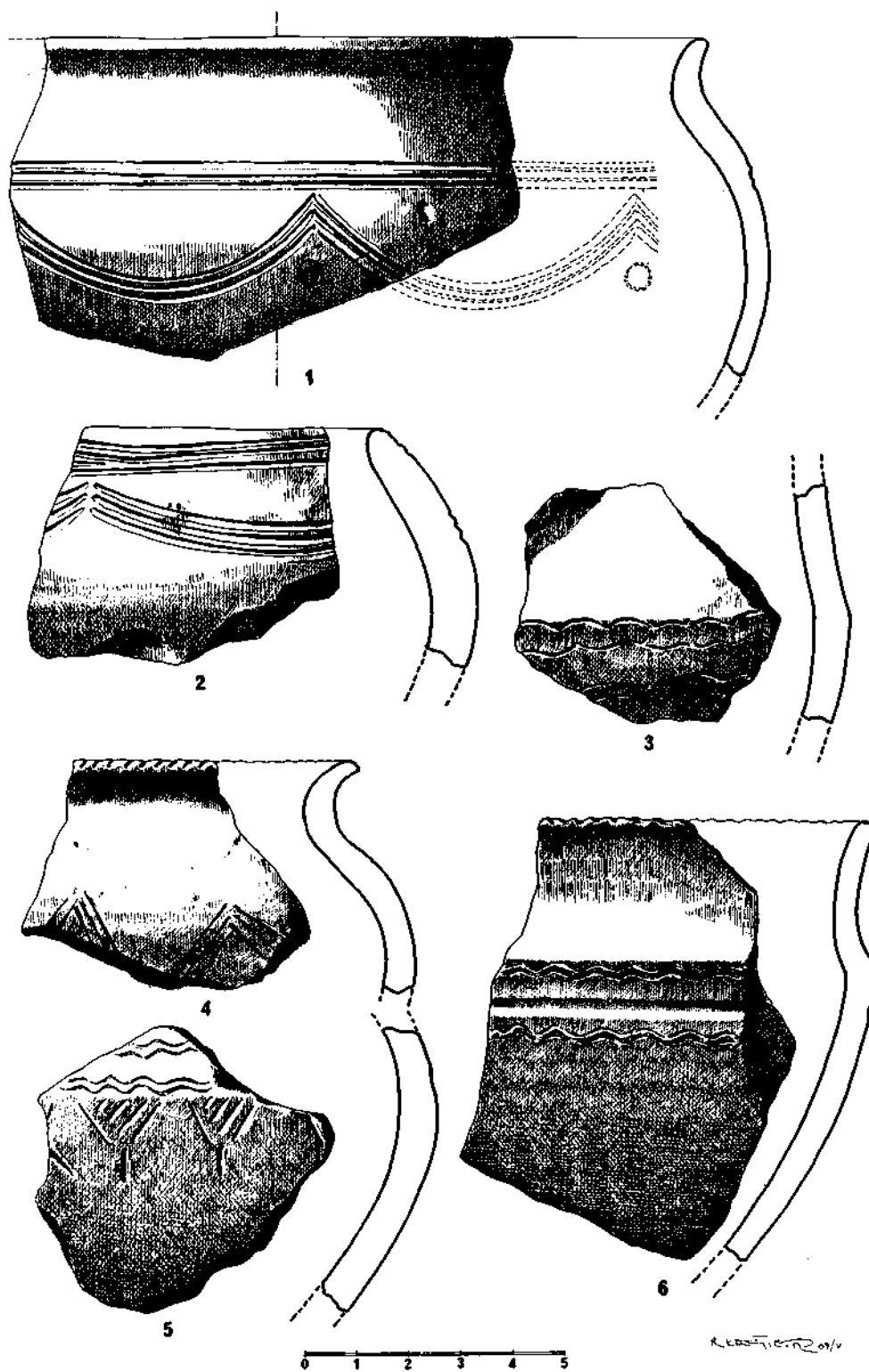

Tabla 3

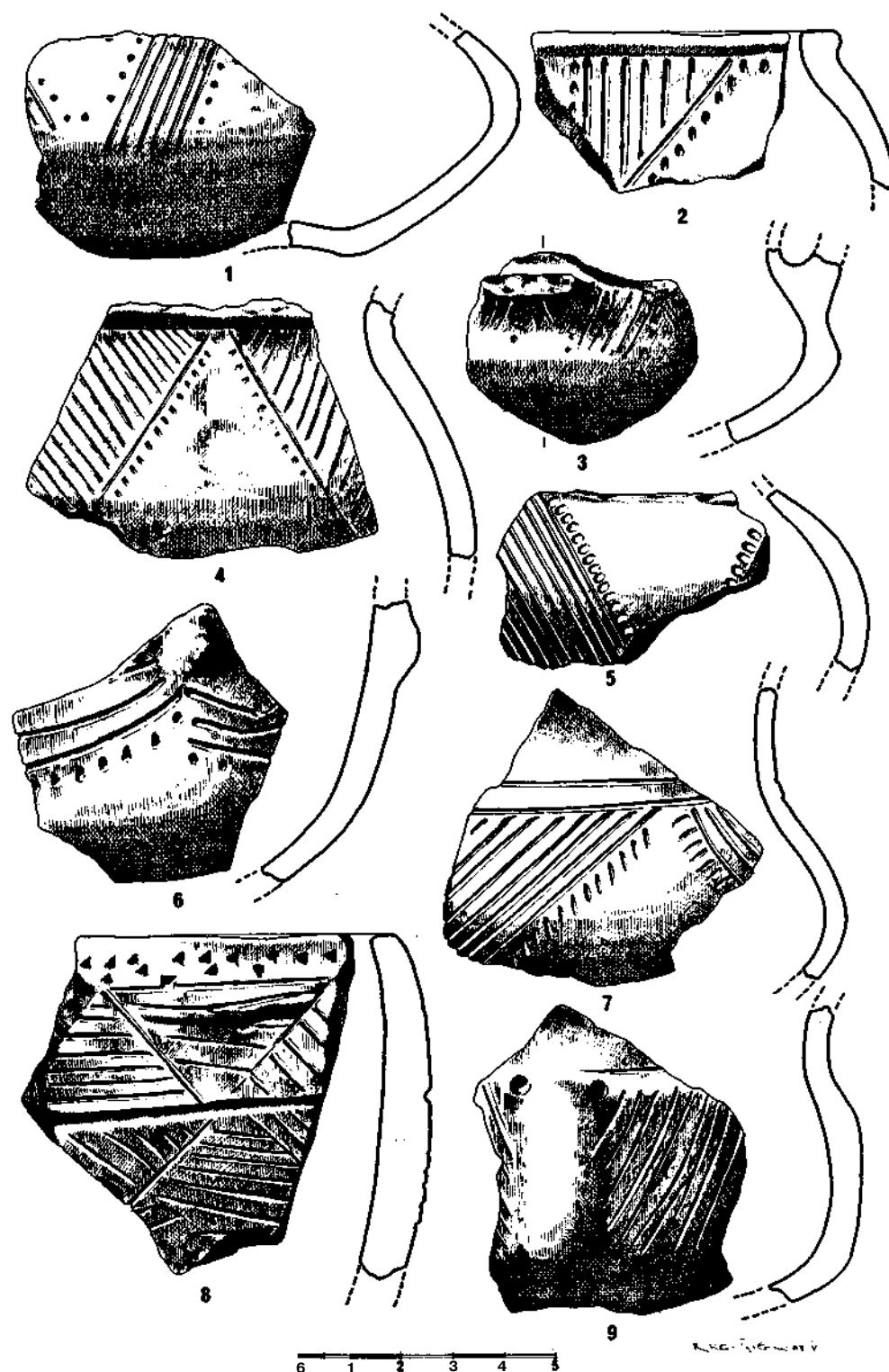

Tabla 5

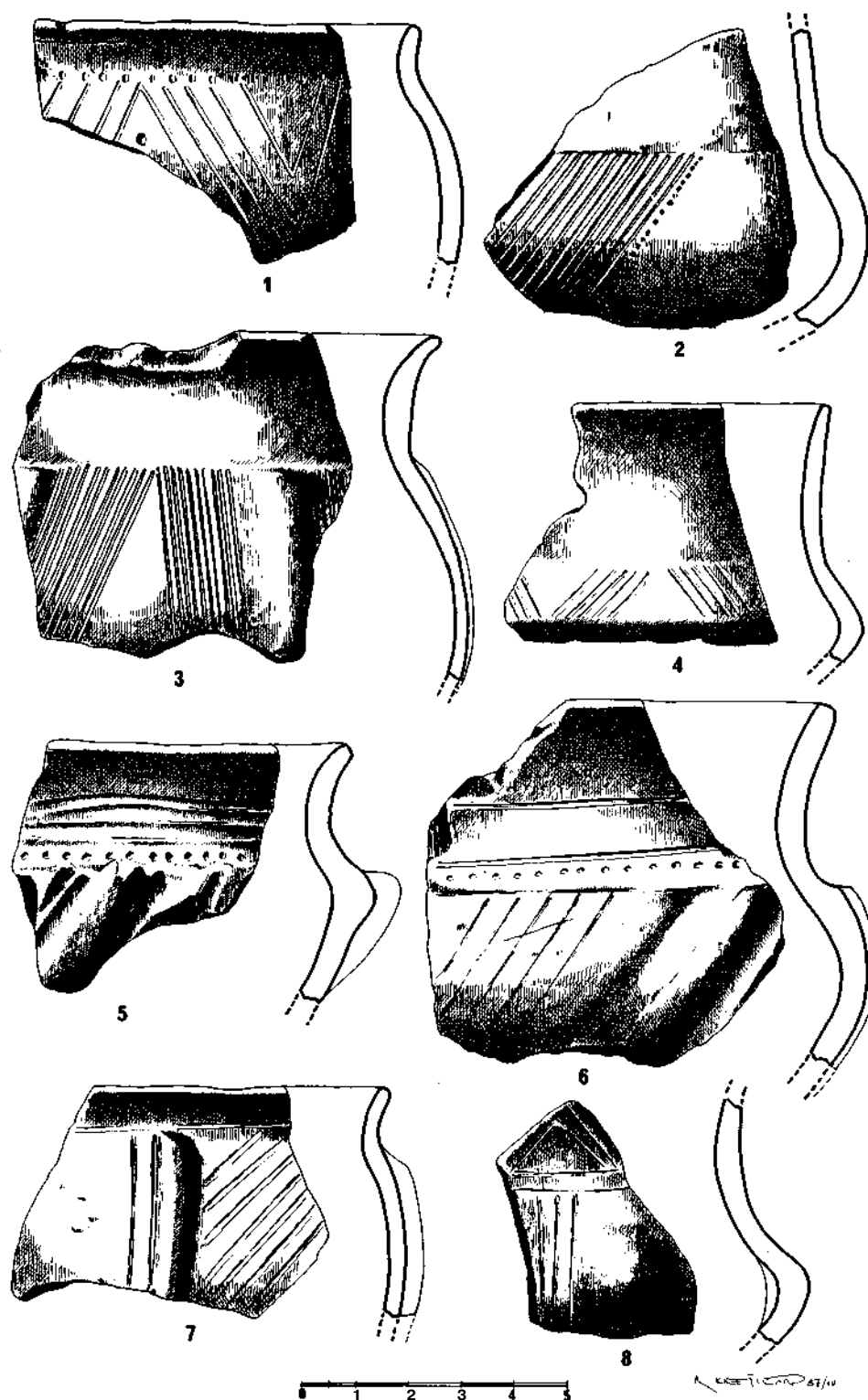

Tabla 6

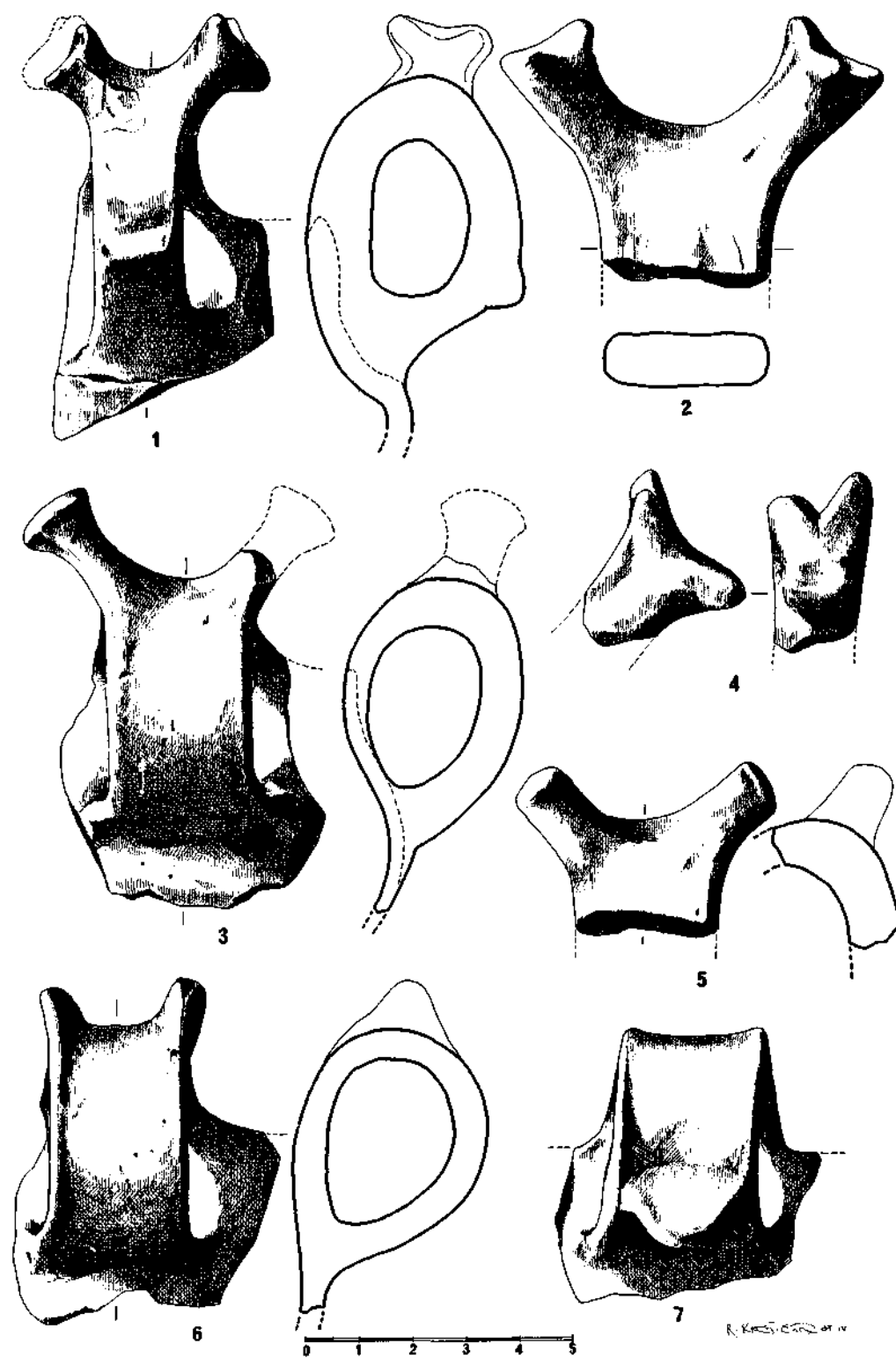

Tabla 7

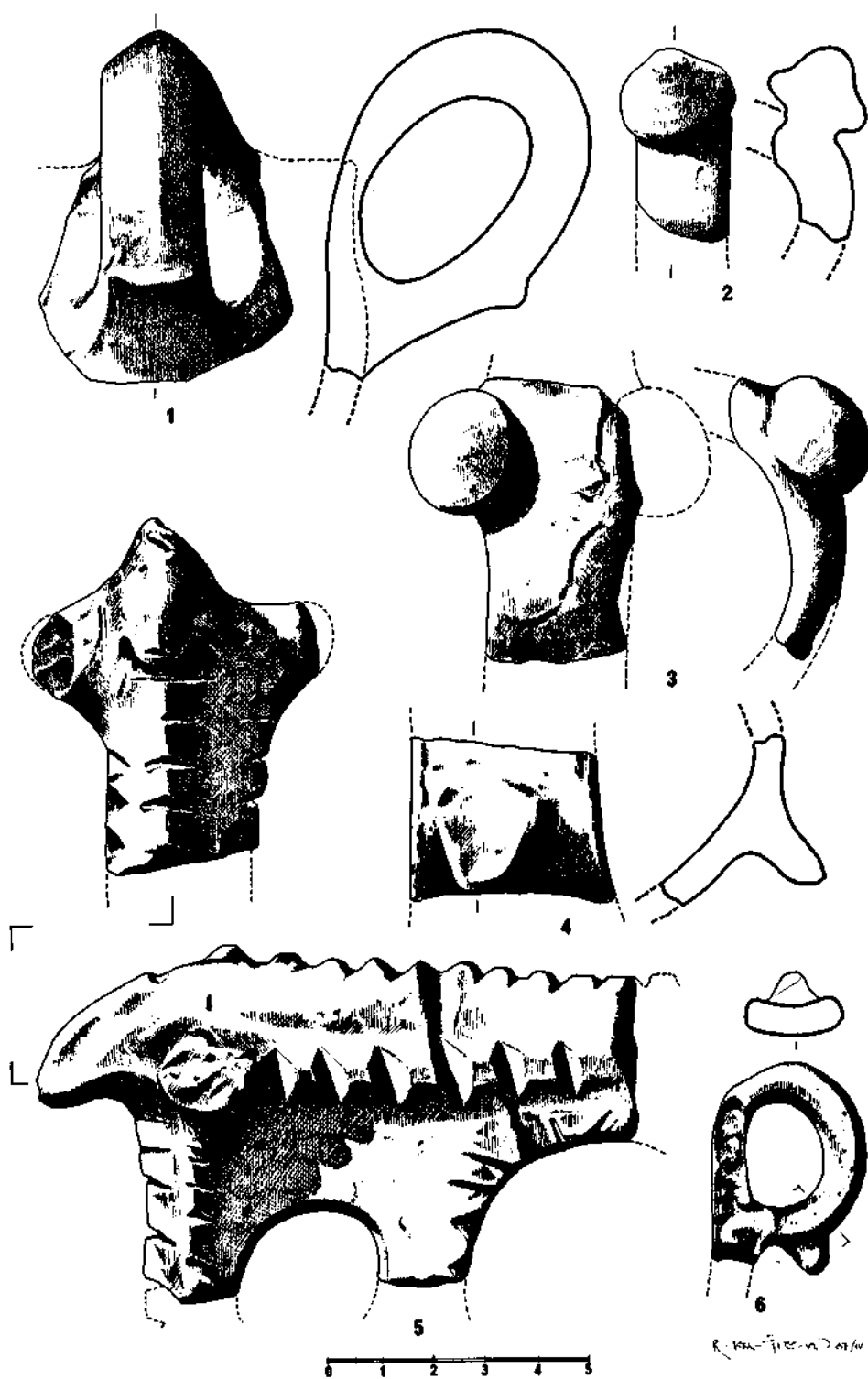

Tabla 8

Tabla 9

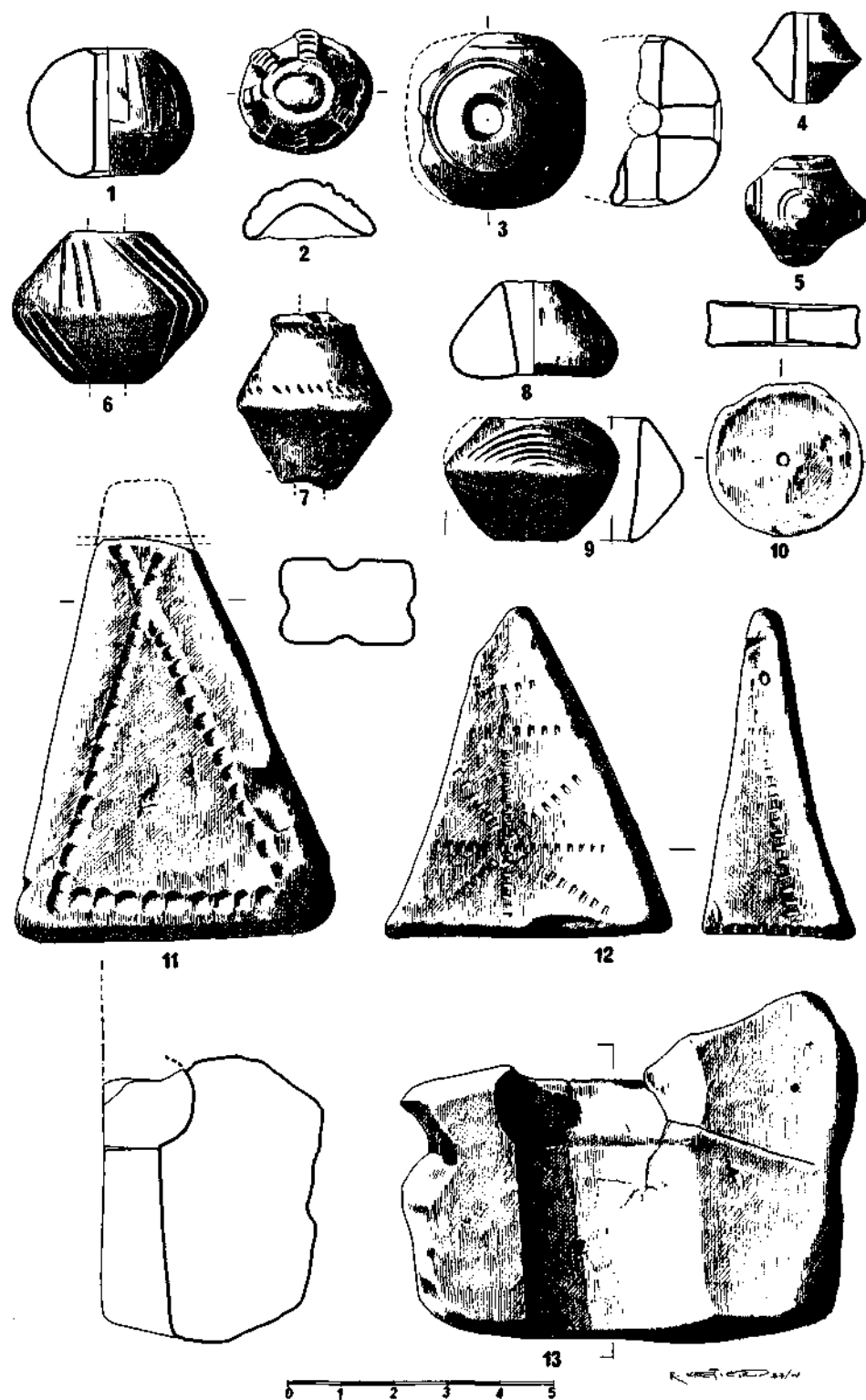

Tabla 10

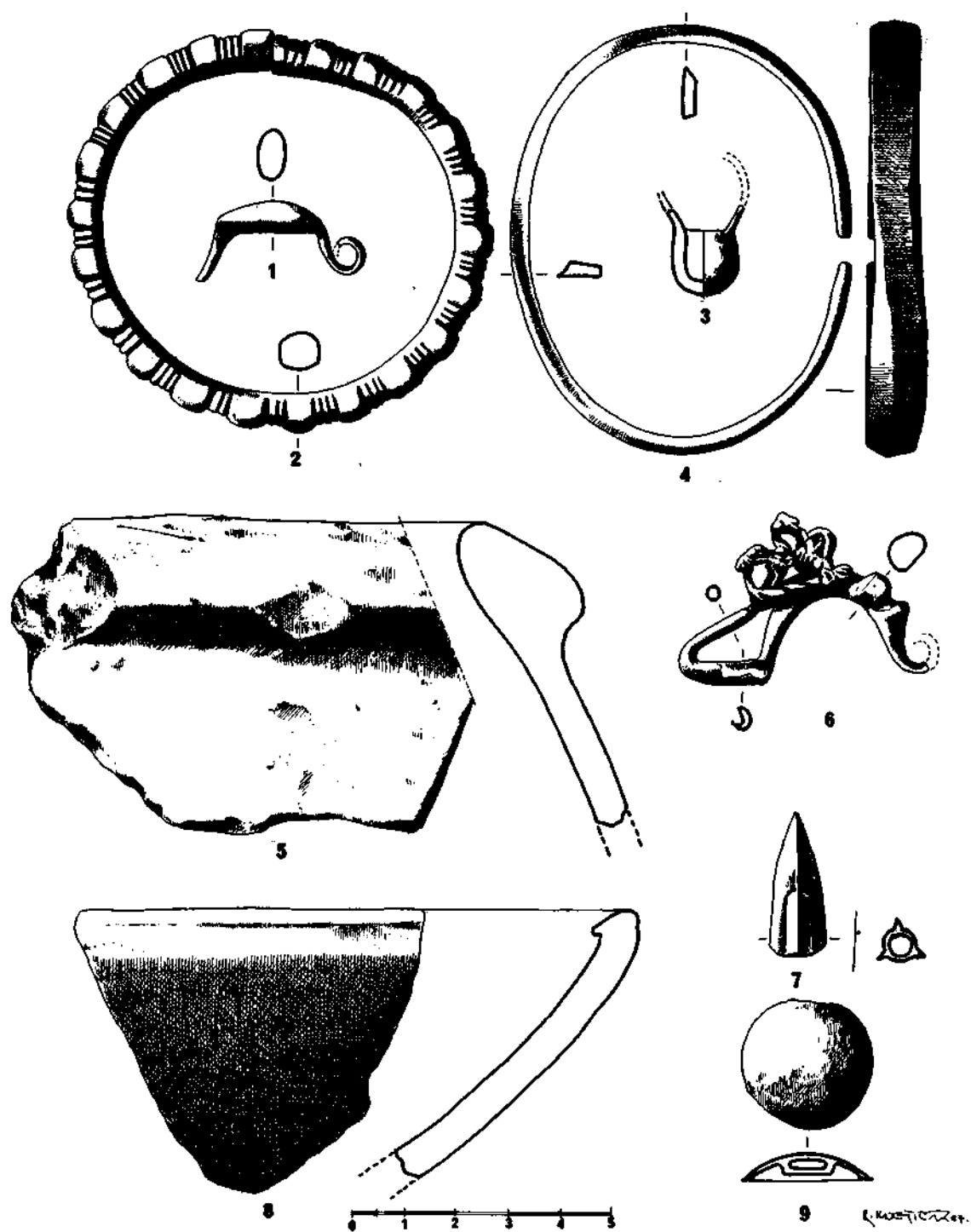

Tabla 11

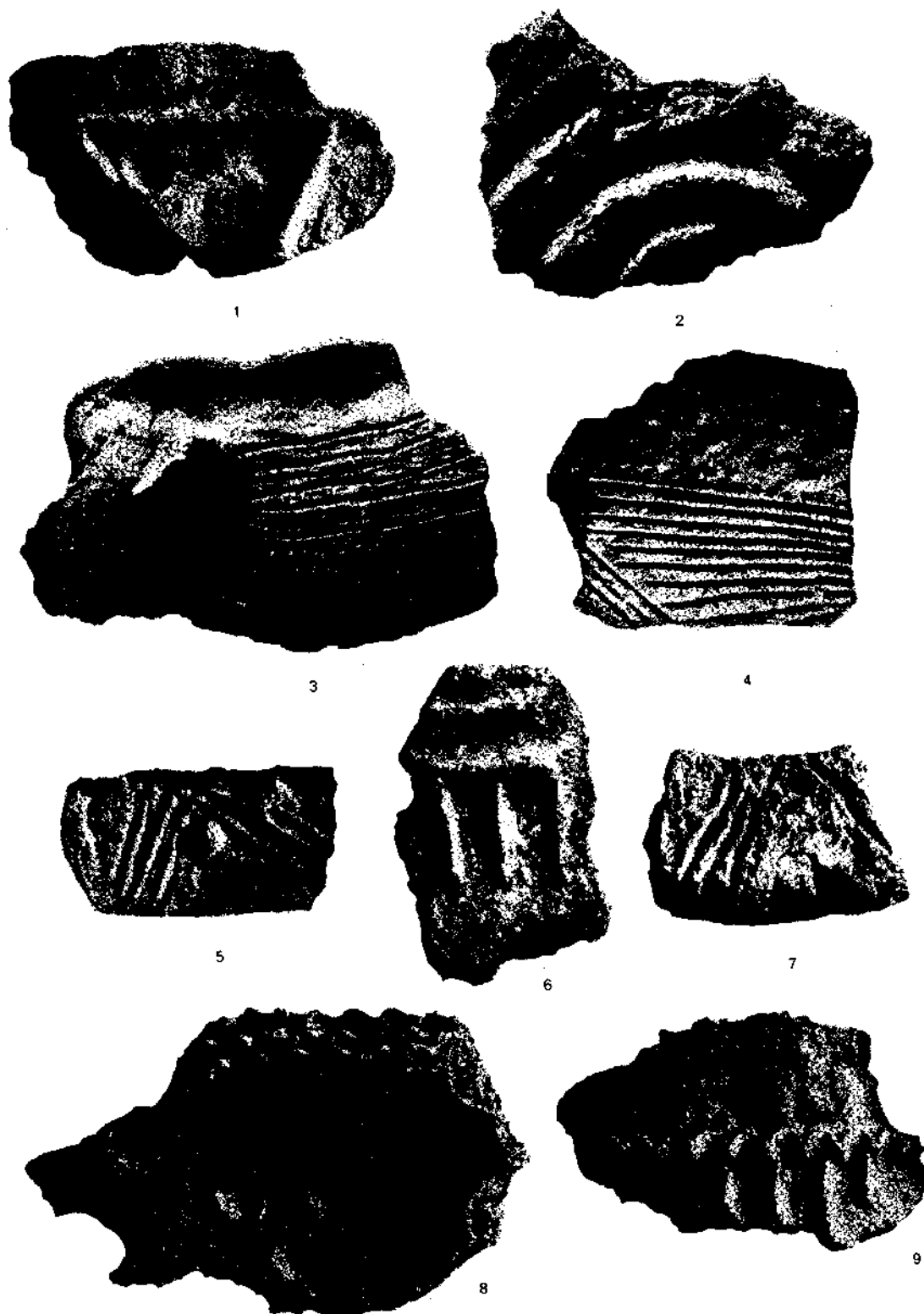

Tabla 12